«تەۋرات 17-قىسىم»

«ئەستەر»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 17-قىسىم

«ئەستەر»

كىرىش سۆز

مەزكۇر كىتاب ئۆز گۈزەللىكى، ئىمان-ئېتىقادى ۋە جاسارەتلىكى بىلەن ئۆز خەلقى يەھۇدىيلارنى مۇتلەق ھالاكەتتىن قۇتقۇزغان «خانىش ئەستەر»نىڭ تارىخىدىن ئىبارەتتۇر.

ئارقا كۆرۈنۈشى

پارس ئىمپېراتورى قورەش يەھۇدىي خەلقىگە بابىلدىكى سۈرگۈنلۈكتىن ئۆز يۇرتى پەلەستىنگە (قانائان زېمىنىغا) قايتىپ كېتىشكە رۇخسەت بەرگەنىدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 536-يىلى). ھالبۇكى، خۇداغىلا سادىق بولغان بىر «قالدىسى»لا شۇنداق قىلدى؛ يەھۇدىي خەلقىنىڭ كۆپىنچىسى شۇ يەردە قېلىپ، يېڭى پارس ئىمپېرىيەسى زېمىنلىرىدا تارقاق ھالدا تۇرۇۋېرىشكە رازى بولغانىدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە موردىكاي ئىسىملىك ئىخلاسمەن بىر ئادەم بىلەن ئۇ بېقىۋېلىپ چوڭ قىلغان، تاغىسىنىڭ گۈزەل قىزى ئەستەر بار ئىدى.

بۇ ۋاقىت مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 482-يىلى بولۇشى مۇمكىن. شۇ چاغدىكى ئىمپېراتور ئاھاشۋېروش (يەنى كسەركسىس، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 485-465-يىللار) پارس ئىمپېراتورلىرى ئىچىدە ئەڭ بايلارنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ ئىمپېرىيەنىڭ 127 ئۆلكىسىدىكى بارلىق ۋەزىر-ۋۇزرالار، ئەمىر-بەگلەر ۋە ئەمەلدارلار، شۇنداقلا قوشۇن سەردارلىرى ئۈچۈن ئالتە ئايلىق كاتتا زىياپەت ئۆتكۈزدۇ (تارىخشۇناسلارنىڭ پىكرىچە، بۇ زىياپەتنىڭ مەقسىتى گرېتسىيەگە تاجاۋۇز قىلىپ ئۇنى ئىگىلەشنى پىلانلاش، شۇنداقلا مۇشۇ ئەمەلدارلىرىنى شۇنىڭغا مايىل قىلىش ئىدى).

زىياپەتنىڭ ئاخىرقى ھەپتىسى، ئاھاشۋېروش پادىشاھ پايتەختى، شۇنداقلا چوڭ قەلئەسى جايلاشقان شۇشان شەھىرىدىكىلەرنى تەكلىپ قىلىپ ئالاھىدە مېھمان قىلىدۇ. شۇ دەۋرلەرنىڭ ئۆرپ-ئادەتلىرى بويىچە ئەر-ئاياللار ئايرىم غىزالىناتتى. ھالبۇكى، پادىشاھ (شۈبھىسىزكى، مەغرۇرلۇقىنىڭ تۈرتكىسى ۋە كۆپ شارابنىڭ تەسىرى بىلەن) ئايالى ۋاشتى خانىشنى چاقىرىپ، ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى بارلىق مېھمانلارغا كۆرسەتمەكچى بولدى. شۈبھىسىزكى، ئۇلار ئايالىمنىڭ گۈزەللىكىگە قاراپ، مېنى ناھايىتى ئۆتكۈر، پەم-پاراسەتلىك ۋە ھەيۋەتلىك پادىشاھ ئىكەن، دەپ ئويلايدۇ، دەپ قالغانىدى. لېكىن ۋاشتى زىياپەتكە قاتنىشىشنى رەت قىلدى. زىياپەتكە قاتناشقانلاردىن كۆپ ئادەملەر ئاللىقاچان مەست قەيپىگە چۈشكەن بولۇشى مۇمكىن بولغاچقا، ۋاشتىنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغىنىنى ئوبدان چۈشىنىمىز، ئەلۋەتتە. ئەمما ئۇنىڭ رەت قىلىشى پادىشاھنى تەڭلىكتە قالدۇردى ــ ئۇنىڭ يۈزى كاتتا ئەمەلدارلىرىنىڭ ئالدىدا چۈشۈپ كەتتى، ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنىڭدىن كېيىن ئەمەلدارلىرىنىڭ ۋە سەردارلىرىنىڭ قىز-ئاياللىرى شۇ ئىشنى ئاڭلاپ، ۋاشتىنى ئۈلگە قىلىپ، ئۆز ئەرلىرىگە ئىتائەتسىزلىك قىلىپ ئاۋارىچىلىك كەلتۈرمەسمۇ؟ شۇڭا گەرچە ئۇ ۋاشتىغا بەك ئامراق بولسىمۇ، مەسلىھەتچىلىرى ئۇنىڭغا ۋاشتىنىڭ ئوچۇق-ئاشكارە ئەدىبىنى بەرمىسىلا بولمايدۇ، ئۇنى ئۆمۈرۋايەت قايتىدىن ھۇزۇرلىرىغا كەلتۈرمىگەيلا، دەيدۇ. پادىشاھمۇ شۇنداق بېكىتىدۇ، لېكىن كېيىن ۋاشتىنى سېغىنىپ يالغۇزچىلىق تارتىدۇ. ئەمەلدارلىرى بەلكىم ئەھۋال مۇشۇنداق كېتىۋەرسە، كاللىمىز كېتىشى مۇمكىن، دەپ قورقۇپ ئۇنىڭغا: ــ «گۈزەللىك مۇسابىقىسى» ئۆتكۈزۈپ، ئالىيلىرى ئۈچۈن يېڭى بىر خانىش تاپايلى، دەپ تەشەببۇس قىلىدۇ. مۇسابىقە ئۆتكۈزۈلىدۇ؛ بۇ ئىنتايىن مۇھىم ئىش دەپ قارالغاچقا، ئۇنىڭ ئۈچۈن ئون ئىككى ئاي تەييارلىق قىلىنىش كېرەك ئىدى. ئەستەر دېگەن قىز ئۆز يۇرتىدىن مۇسابىقىگە قاتنىشىشقا تاللىنىدۇ ۋە ئاخىردا پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەلگەندە، ئۇنىڭ ئىلتىپاتىغا ئېرىشىپ، خانىش بولۇشقا تاللىنىپ، ئىمپېراتورنىڭ ئەڭ ئامراق ئايالى بولۇپ قالىدۇ.

مۇشۇ ئەھۋالدا مورىدىكاي ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ يەھۇدىي سالاھىيىتىنى يوشۇرۇشنى نەسىھەت قىلغانىدى؛ ئىمپېرىيەدە يەھۇدىي خەلقىگە ئۆچلەر ئاز ئەمەس ئىدى. ئۇلاردىن بىرى، پادىشاھنىڭ سەردارلىرىنىڭ بىرى، ئامالەك مىللىتىدىن بولغان ئاگاگىي ھامان ئىسىملىك بىر كىشى ئىدى. ئامالەكلەرنىڭ ئىسرائىلغا نىسبەتەن

ئالاھىدە بىرخىل ئۆچمەنلىكى بار ئىدى («مىس.» 17:8-19، «قان.» 25:17-19). ھاماننىڭ ئەجدادى ئاگاگ پادىشاھنى سامۇئىل پەيغەمبەر خۇدانىڭ ئەمرى بويىچە ئۆلتۈرۈۋەتكەنىدى («1سام.» 15-باب)؛ شۈبھىسىزكى، شۇ سەۋەبتىن ئاگاگ جەمەتىدىكىلەر بارلىق يەھۇدىيلارغا تېخىمۇ قاتتىق ئۆچمەنلىك ساقلاپ كەلگەنىدى. پادىشاھ شۇ ھاماننى ئۆستۈرۈپ، ئۇنىڭ مەرتىۋىسىنى بارلىق ئەمىرلىرىنىڭ ئۈستىگە قويىدۇ. ھەتتا باشقا ئەمەلدارلار ئۇنىڭغا تەزىم قىلىدۇ. لېكىن بىرلا ئادەم ئۇنىڭغا تەزىم قىلىشنى رەت قىلىدۇ ــ ئۇ بولسىمۇ، موردىكاي ئىدى. بۇنىڭ سەۋەبى شۈبھىسىزكى، ھامان ئامالەكلىك بولغاچقا، ئۇ خەلقىمىزنىڭ دۈشمىنى، دەپ قارىغانلىقتىن ئىدى («قان.» 25:17-19نى يەنە كۆرۈڭ).

موردىكاينىڭ تەزىم قىلماسلىقى ھاماننىڭ قاتتىق قەھرىنى قوزغايدۇ. لېكىن يەقەت موردىكايدىن ئىنتىقام ئېلىشلا ھامانغا كۇپايە قىلمايتتى. ئۇ: ــ مەن ھازىر پۈتكۈل پارس ئىمپېرىيەسىدە ئەڭ چوڭ ئەمەلدارلاردىن بىرىمەن، ئۆز دۈشمەنلىرىم بولغان پۈتكۈل ئىسرائىل مىللىتىنى يوقىتىش پەيت-پۇرستى كەلدى، دەپ ئويلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ: ــ ئىمپېرىيەلىرى ئىچىدە ناھايىتى تۇتروۇقچى ۋە ئاسىي بىر مىللەت بار، ئۇلارنى يوقىتىش كېرەك، يارلىق چۈشۈرگەيلا، دەپ پادىشاھنى شۇنداق قىلىشقا ئۈندەپ بەك چوڭ پارا بېرىدۇ. بىزنى ھەيران قالارلىق ئىشى شۇكى، پادىشاھ: «قايسى مىللەت؟» دەپ سورىمايلا ئۇنىڭ تەلىپىگە يول قويۇپ، يارلىق چۈشۈرىدۇ. يارلىقتا، پۈتۈن ئىمپېرىيە بويىچە مەلۇم بىر كۈندە (ھامان پالچىلىق قىلىپ بېكىتكەن «قۇتلۇق كۈن»دە) كىم خالىسا يەھۇدىيلارغا ھۇجۇم قىلىپ ئۆلتۈرۈپ ئۇلارنىڭ مال-مۈلكىنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلسا بولىدۇ، دەپ يېزىلىدۇ.

ئەمدى بارلىق ئىسرائىل خەلقى ئۈچۈن دەھشەتلىك بىر مەزگىل كەلگەنىدى. ئەستەر ئۈچۈن ئىككىلا يول بار ئىدى. ئۇ گەرچە يەھۇدىي مىللىتىدىن بولسىمۇ، سۈكۈت قىلىپ سالاھىيىتىنى ئاشكارە قىلمىسا، ئامان-ئېسەن قالاتتى. بولمىسا، ئۇ سالاھىيىتىنى ئايان قىلىپ، پادىشاھنىڭ ئالدىغا ئۆز خەلقىنىڭ بىر قوشۇق قېنىنى تىلەشكە بېرىپ، ئۆلۈمگە تەۋەككۇل قىلاتتى. پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا تەكلىپ قىلىنماي تۇرۇپ كىرىشنىڭ ئۆزى خەتەرلىك ئىش ئىدى ــ مۇبادا پادىشاھ كىرگەن كىشىنى ئۆز ئىشىمغا دەخلى يەتكۈزدى، دەپ قارىسا، خانىش ياكى باللىرى بولۇشىدىن

قەتئىينەزەر، ئۆلۈم جازاسى بېرەلەيتتى.

ئۆزى ۋە شۇشاندىكى يەھۇدىي قېرىنداشلىرى بىر مەزگىل روزا تۇتقان (شۇبھىسىزكى، چىن كۆڭۈللىرىدىن دۇئا-تىلاۋەتلەر قىلغان)دىن كېيىن، ئەستەر ھاياتىنى تەۋەككۈل قىلىپ، پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا كىرىپ، ئۇنىڭ ئالدىغا بارىدۇ.

پادىشاھ ئۇنى قارشى ئالىدۇ؛ ئەستەر پادىشاھنى ۋە سەردارى ھاماننى بىرگە ئۆز زىياپىتىگە تەكلىپ قىلىدۇ. بۇ زىياپەتتىن كېيىن يەنە بىر زىياپەت ئۆتكۈزۈلىدۇ ۋە زىياپەت ئۈستىدە پادىشاھ ئەستەردىن، نېمە تەلىپىڭ بار، دەپ سورايدۇ. شۇ پەيتتە ئەستەر ئۆز مىللىتىنى ئايان قىلىپ ھاماننىڭ ئۆز خەلقىنى يوقىتىش سۇيىقەستىنى بايان قىلىدۇ. «مېدىئا ۋە پارسلارنىڭ يارلىقى»نى بولسا بىكار قىلىشقا ھەرگىز بولمايتتى؛ ھالبۇكى، يەھۇدىي خەلقىگە ئۆزلىرىنى قوراللاندۇرۇپ قوغداش ھوقۇقى بېرىلسۇن، شۇنداقلا يەرلىك ئەمەلدارلار ئۇلارغا ياردەمدە بولسۇن، دېگەن ئىككىنچى بىر يارلىق چۈشۈرۈلىدۇ. شۇ يول بىلەن يەھۇدىي خەلقى شۇ خەتەرلىك ئەھۋالدىن قۇتقۇزۇلىدۇ؛ ھامان ئەسلىدە موردىكاي ئۈچۈن تەييارلىغان دارغا ئۆزى ۋە ئۇنىڭ ئون ئوغلى ئېسىلىدۇ. موردىكاي بولسا پادىشاھنىڭ باش ۋەزىرى بولۇپ تەيىنلىنىدۇ.

مۇشۇ چوڭ قۇتۇلۇشنى، شۇنداقلا ئەستەرنىڭ جاسارىتى ۋە ئېتىقادىنى ئەسلەش ئۈچۈن يەھۇدىيلار ئۆزلىرىگە يېڭى بىر ھېيت-بايرام، يەنى «پۇرىم ھېيتى»نى بېكىتىدۇ. ئۇلار بۈگۈنگە قەدەر ئۇنى تەبرىكلەيدۇ.

«ئەستەر» دېگەن كىتابنىڭ كۆپ تەپسىلاتلىرى پارس ئىمپېرىيەسى دەۋرىدىن قالدۇرۇلغان، ئارخېئولوگىيىلىك تېپىلمىلار بىلەن ئەستىقلانغان. مەسىلەن، موردىكاينىڭ ئىسمى خاتىرىلەنگەن بىر تاش تاختاي تېپىلغان.

«قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە كىتابتىكى ئادەمنى قىزىقتۇرىدىغان بىرنەچچە نۇقتا ئۈستىدە يەنە ئازراق توختىلىمىز.

مەزمۇن: ـ

I – خەۋپ-خەتەر (1-5-باب)
1-باب – ئەھۋالنى تونۇشتۇرۇش
2-3 باب – پادىشاھنىڭ بىرىنچى يارلىقى
4-5 باب – ھاماننىڭ موردىكايغا بولغان ئۆچمەنلىكى
II – پادىشاھنىڭ ئۇيقۇسىزلىقى (6-بابتا)
III – قۇتۇلۇش (6-9-باب)
6-7 باب – موردىكاي ھاماننىڭ ئۈستىدىن غالىب كېلىدۇ
8-9 باب – پادىشاھنىڭ ئىككىنچى يارلىقى
IV – خاتىمە (10-باب)

«ئەستەر»

پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ ۋەزىر-ۋۇزرالارغا كاتتا زىياپەت بېرىشى

1 1 ئاھاشۋېروش[1] (ھىندىستاندىن ھەبەشىستانغىچە[2] بىر يۈز يىگىرمە
يەتتە ئۆلكىگە ھۆكۈمرانلىق قىلغان ئاھاشۋېروش)نىڭ تەختىتىكى
كۈنلىرىدە شۇنداق بىر ۋەقە بولدى: —
2 شۇ كۈنلەردە، ئۇ پادىشاھ ئاھاشۋېروش شۇشان[3] قەلئەسىدىكى شاھانە
تەختىدە ئولتۇرغىنىدا، 3 ئۇ سەلتەنەت سۈرۈپ ئۈچىنچى يىلى بارلىق
ئەمىرلىرى ۋە بەگ-ھاكىملىرىغا زىياپەت بەردى؛ پارس ۋە مېدىئانىڭ قوشۇنى[4]،
شۇنىڭدەك ھەرقايسى ئۆلكىلەرنىڭ ئېسىلزادىلىرى ۋە بەگلىرىنىڭ ھەممىسى
ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا ھازىر بولدى. 4 ئۇ سەلتەنىتىنىڭ بايلىقىنىڭ شانۇ-شەۋكىتى
ۋە ھەيۋىتىنىڭ كاتتا جۇلاسىنى كۆپ كۈنلەر، يەنى بىر يۈز سەكسەن كۈن
كۆرگەزمە قىلدى[5]. 5 بۇ كۈنلەر ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن پادىشاھ يەنە شۇشان
قەلئەسىدىكى بارلىق خەلققە چوڭ-كىچىك دېمەي، ئوردىنىڭ چارباغدىكى

---

1 پارس ئىمپېراتورى بولغان مۇشۇ «ئاھاشۋېروش» «كسەركسىس I»نىڭ ئۆزى شۇ (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 486-464-يىللار). ئىسپات باركى، «ئاھاشۋېروش» (پارس تىلىدا «ئاھاشۋېروش»، گرېك تىلىدا «كسەركسىس» دېيىلىدۇ) دېگەن سۆز كىشىنىڭ ئىسمى بولماستىن، بەلكى پارس ئىمپېراتورىنىڭ ئومۇمىي بىر ئۇنۋانى ئىدى.

2 ھەبەشىستان — ھازىرقى ئېفىئوپىيە.

3 گاھى ۋاقىتلاردا «سۇزا» دەپ ئاتىلىدۇ.

4 بەزى ئالىملار بۇ سۆزنى «قوشۇن سەردارلىرى» دەپ چۈشىنىدۇ.

5 بەزى تارىخشۇناسلار شۇ كاتتا زىياپەتنىڭ مەقستى پارس ئىمپېرىيەسىنىڭ جاۋان (گرېتسىيە)گە تاجاۋۇز قىلىشنى پىلانلاش ۋە تەييارلىق كۆرۈش ئۈچۈن ئىدى، دەپ قارايدۇ.

هويلىدا يەتتە كۈن زىياپەت بەردى. [6] ئۇ يەر ئاق ۋە كۆك كەندىر يىپتىن توقۇلغان پەردىلەر بىلەن بېزەلگەن بولۇپ، بۇ پەردىلەر مەرمەر تاش تۈۋرۈكلەرگە بېكىتىلگەن كۈمۈش ھالقىلارغا ئاق رەڭلىك كەندىر يىپ ۋە سۆسۈن يۇڭلۇق شوينىلار بىلەن ئېسىلغانىدى؛ ئاق قاشتاش[(6)] ۋە ئاق مەرمەر تاشلار، سەدەپ ۋە قارا مەرمەر تاشلار ياتقۇزۇلغان مەيدان ئۈستىگە ئالتۇن-كۈمۈشتىن ياسالغان دىۋانلار قويۇلغانىدى. [7] ئىچىملىكلەر ئالتۇن جاملاردا تۇتۇپ ئىچىلەتتى؛ جاملار بىر-بىرىگە ئوخشىمايتتى؛ شاھانە مەي-شارابلار پادىشاھنىڭ سەلتەنىتىگە يارىشا مول ئىدى. [8] شاراب ئىچىش قائىدىسى بويىچە، زورلاشقا رۇخسەت قىلىنمايتتى؛ چۈنكى پادىشاھ ئوردىدىكى بارلىق غوجىدارلارغا، ھەركىمنىڭ ئىچىشى ئۆز خاھىشى بويىچە بولسۇن، دەپ بېكىتىپ بەرگەنىدى.
[9] خانىش ۋاشتىمۇ پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ ئوردىسىدا ئاياللار ئۈچۈن زىياپەت بەردى.

خانىش ۋاشتىنىڭ يارلىققا قارشىلىق كۆرسىتىشى

[10] يەتتىنچى كۈنى ئاھاشۋېروش پادىشاھ شارابتىن كەيپى چاغ بولغىنىدا، ئالدىدا خىزمەتتە تۇرغان مەھۇمان، بىزتا، ھاربونا، بىگتا، ئاباگتا، زىتار، كاركاس دېگەن يەتتە ھەرەمئاغىسىنى[(7)] [11] خانىش ۋاشتىنىڭ پۇقرالار ۋە ئەمىرلەرنىڭ ئالدىدا گۈزەللىكىنى كۆرسەتسۇن دەپ، ئۇنى خانىشلىق تاجىنى كىيىپ كېلىشكە چارقىرغىلى ئەۋەتتى؛ چۈنكى ئۇ تولىمۇ چىرايلىق ئىدى. [12] لېكىن ھەرەمئاغىلىرى خانىش ۋاشتىغا پادىشاھنىڭ ئەمرىنى يەتكۈزگەندە، ئۇ كېلىشنى رەت قىلدى؛ شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ئىنتايىن غەزەپلىنىپ، ئۇنىڭ قەھرى ئۆرلىدى.

[6] ياكى «قىزىل مەرمەر».
[7] ھەرەمئاغىلىرى ئوردىدىكى نۇرغۇن ئىشلاردا مۇھىم ئورۇندا تۇرىدىغان خىزمەتچىلەر بولۇپ، كۆپ ھاللاردا ئۇلار ئوردا توقاللىرىنى باشقۇرۇش ئىشىغا مەسئۇل بولاتتى. ئۇلار پىچىۋېتىلگەن ئەرلەر بولۇپ، قىزلارغا چېقىلمايتتى ۋە پەرزەنتىمۇ قالدۇرالمايتتى.

ۋاشتىنىڭ خانىشلىقتىن قالدۇرۇلۇشى

13 شۇ ۋاقىتلاردا پادىشاھنىڭ ئىشلىرى توغرۇلۇق قانۇن-ئەھكاملارنى
پىششىق بىلگەنلەردىن مەسلىھەت سوراش ئادىتى بار ئىدى؛ شۇڭا پادىشاھ
ۋەزىيەتنى پىششىق چۈشىنىدىغان دانىشمەنلەردىن سورىدى 14 (ئۇ چاغدا
دانىشمەنلەردىن ئۇنىڭ يېنىدا كارشىنا، شېتار، ئادماتا، تارشىش، مەرەس،
مارسېنا، مەمۇكان قاتارلىق يەتتە پارس بىلەن مېدىئانىڭ ئەمىرلىرى بار ئىدى؛
ئۇلار دائىم پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈپ تۇراتتى،[8] پادىشاھلىقتا ئۇلار ئالدىنقى قاتاردا
تۇراتتى). 15 پادىشاھ ئۇلاردىن: ــ خانىش ۋاشتى مەنكى پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ
ھەرەمئاغىلار ئارقىلىق يەتكۈزگەن ئەمرىم بويىچە ئىش قىلمىغىنى ئۈچۈن ئۇنى
قانۇن بويىچە قانداق بىر تەرەپ قىلىش كېرەك؟ ــ دەپ سورىدى.
16 مەمۇكان پادىشاھ ۋە ئەمىرلەرنىڭ ئالدىدا جاۋاپ بېرىپ: ــ خانىش ۋاشتى
ئالىيلىرىنىڭ زىتىغا تېگىپلا قالماي، بەلكى پادىشاھىمىز ئاھاشۋېروشنىڭ
ھەرقايىسى ئۆلكىلىرىدىكى بارلىق ئەمىرلەر ۋە بارلىق پۇقرالارنىڭمۇ زىتىغا
تەگدى. 17 چۈنكى خانىشنىڭ شۇ قىلغىنى بارلىق ئاياللارنىڭ قۇلىقىغا يەتسە،
ئۇلار «پادىشاھ ئاھاشۋېروش: «خانىشى ۋاشتىنى يېنىمغا ئېلىپ كېلىڭلار»
دەپ ئەمر قىلسا، ئۇ كەلمەپتۇ!» دەپ ئۆز ئەرلىرىنى مەنسىتمەيدىغان قىلىپ
قويىدۇ. 18 پارس ۋە مېدىئادىكى مەلىكە-خانىملار خانىشنىڭ بۇ ئىشىنى
ئاڭلاپ، بۈگۈنلا پادىشاھنىڭ بارلىق بەگ-ئەمىرلىرىگە شۇنىڭغا ئوخشاش
دەيدىغان بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن مەنسىتمەسلىك ۋە خاپىلىق ئۈزۈلمەيدۇ[9].
19 پادىشاھىمىزغا مۇۋاپىق كۆرۈنسە، ئالىيلىرىدىن مۇنداق بىر يارلىق چۈشۈرۈلسۇن،
شۇنىڭدەك ئۇ پارسلار ۋە مېدىئالارنىڭ مەڭگۈ ئۆزگەرتىلمەيدىغان قانۇن-
بەلگىلىمىلىرى ئىچىگە پۈتۈلگەيكى[10]، ۋاشتى ئىككىنچى پادىشاھ
ئاھاشۋېروشنىڭ ھۇزۇرىغا كەلمىگەي؛ ئۇنىڭ خانىشلىق مەرتىۋىسى ئۇنىڭدىن

---

8 ئىبرانىي تىلىدا «پادىشاھنىڭ يۈزىنى كۆرۈپ تۇراتتى».

9 ئىبرانىي تىلىدا «...خاپالىق كۆپايە بولىدۇ» ياكى «...خاپالىق يېتەرلىك بولىدۇ!».

10 ئوقۇرمەنلەرگە ئايانكى، پارس-مېدىئا ئىمپېرىيەسىنىڭ بارلىق قانۇنلىرى چىقىرىلغاندىن كېيىن قەتئىي ئۆزگەرتىشكە، بىكار قىلىشقا بولمايدۇ، دەپ بېكىتىلگەن.

ياخشى بىرسىگە بېرىلگەي. [20] ئالىيلىرىنىڭ جاكارلىغان يارلىقى پۈتۈن سەلتەنىتىگە يېتىپ ئاڭلانغان هامان (ئۇنىڭ سەلتەنىتىنىڭ زېمىنى بىپايان بولسىمۇ)، ئاياللارنىڭ هەربىرى ئۆز ئېرىگە، مەيلى چوڭ بولسۇن كىچىك بولسۇن ئۇلارغا هۆرمەت قىلىدىغان بولىدۇ، ــ دېدى.

[21] مەمۇكاننىڭ بۇ گېپى پادىشاھ بىلەن ئەمىرلىرىنى خۇش قىلدى؛ پادىشاھ ئۇنىڭ گېپى بويىچە ئىش كۆردى. [22] ئۇ پادىشاھنىڭ بارلىق ئۆلكىلىرىگە، هەربىر ئۆلكىگە ئۆز يېزىقى بىلەن، هەرقايسى ئەل-مىللەتكە ئۆز تىلى بىلەن خەتلەرنى ئەۋەتىپ: «هەربىر ئەر كىشى ئۆز ئائىلىسى ئىچىدە خوجايىن بولسۇن، شۇنداقلا ئۆز ئانا تىلى بىلەن سۆزلىسۇن[11]» دېگەن ئەمرنى چۈشۈردى.

يېڭى خانىش تاللاش

2

[1] بۇ ئىشلار ئۆتۈپ، پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ غەزىپى بېسىلغاندا، ئۇ ۋاشتىنى سېغىنىپ، ئۇنىڭ قىلغىنىنى هەم ئۇنىڭ ئۈستىدىن چىقىرىلغان يارلىقى هەققىدە ئەسلەپ ئويلىنىپ قالدى[12]. [2] شۇ سەۋەبتىن پادىشاھنىڭ خىزمىتىدە تۇرغان غوجىدارلار ئۇنىڭغا: ــ ئالىيلىرى ئۈچۈن ساھىبجامال ياش قىزلارنى ئىزدەپ تېپىپ كەلتۈرگەيلا؛ [3] ئالىيلىرى پادىشاھلىقىدىكى هەرقايسى ئۆلكىلەردە بارلىق گۈزەل قىزلارنى يىغىپ، شۇشان قەلئەسىدىكى هەرەمسارايغا كەلتۈرۈشكە ئەمەلدارلارنى تەيىنلىگەيلا؛ قىزلار ئوردىدىكى قىز-ئاياللارغا مەسئۇل بولغان هەرەمئاغىسى هېگاينىڭ قولىغا تاپشۇرۇلغاي؛ ئۇلارغا كېرەكلىك ئۇپا-ئەڭلىكلەر تەمىنلەنگەي. [4] ئالىيلىرىنى سۆيۈندۈرگەن قىز ۋاشتىنىڭ ئورنىنى بېسىپ خانىش بولسۇن، ــ دېدى.

بۇ گەپ پادىشاھنى خۇش قىلدى ۋە ئۇ شۇنداق قىلدى.

---

[11] «ئۆز ئانا تىلى بىلەن سۆزلىسۇن» ــ بۇ سۆزنىڭ مەقسىتى بەلكىم ئەر كىشىنىڭ ئۆز ئۆيىدە قايسى تىلنىڭ ئىشلىتىلىشىگە هوقۇقى بار دەپ تەكىتلەش ئۈچۈن بولسا كېرەك.

[12] «ئەسلەپ ئويلىنىپ قالدى» ــ ئىبرانىي تىلدا بۇ سۆزلەردىن بىرخىل پۇشايماننىڭ پۇرىقى چىقىدۇ.

ئەستەرنىڭ ئوردىغا كىرگۈزۈلۈشى

5 شۇشان قەلئەسىدە بىنيامىن قەبىلىسىدىن، كىشنىڭ ئەۋرىسى،
شىمەينىڭ نەۋرىسى، يائىرنىڭ ئوغلى موردىكاي ئىسىملىك بىر يەھۇدىي بار
ئىدى 6 (كىش بولسا بابىل پادىشاھى نىبوقادنەسار يەھۇدا پادىشاھى يەكونىياھ
بىلەن بىر توپ كىشىلەرنى تۇتقۇن قىلىپ يېرۇسالېمدىن ئەكەتكەندە، ئۇلار
بىلەن بىللە ئەسىر قىلىنىپ كېتىلگەنىدى). 7 موردىكاي ئۆزىنىڭ تاغىسىنىڭ
قىزى ھاداسساھنى (يەنى ئەستەر) بېقىپ چوڭ قىلغانىدى، چۈنكى ئۇنىڭ
ئاتا-ئانىسى يوق ئىدى. بۇ قىز گۈزەل، تەقى-تۇرقى كېلىشكەن ئىدى؛ ئاتا-
ئانىسى ئۆلۈپ كەتكەن بولغاچقا موردىكاي ئۇنى ئۆز قىزى قاتارىدا بېقىپ چوڭ
قىلغانىدى. 8 پادىشاھنىڭ ئەمرى ۋە يارلىقى جاكارلانغاندىن كېيىن نۇرغۇن
قىزلار شۇشان قەلئەسىگە كەلتۈرۈلۈپ ھېگاينىڭ قولىغا تاپشۇرۇلدى؛ شۇنداق
بولدىكى، ئەستەرمۇ ئوردىغا كەلتۈرۈلۈپ ئوردىدىكى قىز-ئاياللارغا مەسئۇل بولغان
ھېگاينىڭ قولىغا تاپشۇرۇلدى. 9 ئەستەر ھېگايغا ياقىدان بولۇپ، ئۇ ئۇنىڭغا
ئىلتىپات كۆرسەتتى؛ ئۇ تېزلا ئۇنىڭغا ئۇيا-ئەگىلىك ۋە تېگىشلىك يېمەكلىكلەرنى
تەمىنلىدى ھەم ئوردىدىن ئۇنىڭغا تاللانغان يەتتە كېنىزەكنى بەردى؛ ئاندىن
ئۇنى كېنىزەكلىرى بىلەن ھەرەمسارايىنىڭ ئەڭ ئېسىل جايىدىن ئورۇن بەردى.
10 ئەستەر ئۆزىنىڭ مىللىتى ۋە تېگى-تەكتىنى ھېچكىمگە ئېيتمىدى، چۈنكى
موردىكاي ئۇنىڭغا بۇنى ئاشكارىلىماسلىقنى تاپىلىغانىدى. 11 موردىكاي ئەستەرنىڭ
ھال-ئەھۋالىدىن خەۋەر تېپىش ۋە ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقىنى
بىلىش ئۈچۈن، ھەركۈنى ھەرەمسارايىنىڭ ھويلىسى ئالدىدا ئايلىنىپ يۈرەتتى.
12 قىزلارغا ئائىت رەسمىيەت بويىچە، ھەربىر قىزنىڭ ئوردىغا كىرىپ پادىشاھ
ئاھاشۋېروش بىلەن بىللە بولۇش نۆۋىتىدىن ئاۋۋال، ئون ئىككى ئاي بەدىنىنى
تازىلىشى كېرەك ئىدى، چۈنكى قىزلارنىڭ «تازىلىنىش كۈنلىرى» مۇنداق يول
بىلەن ئادا قىلىناتتى: ــ ئالتە ئاي مۇرمەككى مېيى بىلەن، ئالتە ئاي ئەتىر-
ئەگىلىك ۋە شۇنداقلا قىزلارنىڭ بەدىنىنى پاكىزلايدىغان باشقا بويۇملار بىلەن
پەرداز قىلىنىشى كېرەك ئىدى. 13 قىز پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىدىغان چاغدا
مۇنداق قائىدە بار ئىدى: ــ ئوردىغا كىرگەندە ئۇنىڭ نېمە تەلىپى بولسا، شۇلار

ھەرەمسارايدىن ئۈنىڭغا بېرىلەتتى. [14] قىز ئاخشىمى كىرىپ كېتىپ، ئەتىسى ئەتىگەندە قايتىپ چىققاندا ھەرەمسارايىنىڭ «ئىككىنچى بۆلۈم»گە قايتۇرۇلۇپ، توقال-كېنىزەكلەرگە مەسئۇل بولغان پادىشاھنىڭ ھەرەمئاغىسى شائاشغازنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلاتتى؛ پادىشاھ ئۇ قىزغا ئامراق بولۇپ قېلىپ، ئىسمىنى ئاتاپ چاقىرمىغۇچە، ئۇ ئىككىنچى ئوردىغا كىرىپ پادىشاھ بىلەن بىللە بولمايتتى. [15] موردىكاينىڭ تاغىسى ئابىخائىلنىڭ قىزى ئەستەر، يەنى موردىكاي ئۆز قىزى قىلىپ بېقىۋالغان قىزنىڭ پادىشاھ بىلەن بىللە بولۇشقا كىرىش نۆۋىتى كەلگەندە، ئۇ قىزلارغا مەسئۇل بولغان پادىشاھنىڭ ھەرەمئاغىسى ھېگاي ئۆزىگە تەييارلاپ بەرگەن نەرسىلەردىن باشقا ھېچنەرسىنى تەلەپ قىلمىدى. ئەستەرنى كۆرگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنى ياقتۇرۇپ قالاتتى.

ئەستەرنىڭ خانىش قىلىپ تىكلىنىشى

[16] پادىشاھ ئاھاشۋېروش سەلتەنەت سۈرۈپ يەتتىنچى يىلىنىڭ ئونىنچى ئېيىغا، يەنى تەبەت ئېيىغا كەلگەندە، ئەستەر ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولۇشقا شاھانە ئوردىغا باشلاپ كىرىلدى [13]. [17] پادىشاھ ئەستەرنى باشقا بارلىق قىزلاردىن ياخشى كۆرۈپ قالغاچقا، شۇنداقلا ئەستەر ئۇنىڭ ئىلتىپاتى ھەم ئامراقلىقىغا ئېرىشكەن بولغاچقا، پادىشاھ خانىش تاجىنى ئۇنىڭ بېشىغا كىيدۈرۈپ، ئۇنى ۋاشتىنىڭ ئورنىغا خانىش قىلىپ تىكلىدى. [18] ئاندىن پادىشاھ ئۆزىنىڭ بارلىق ئەمىرلىرى ۋە بەگ-ھاكىملىرىغا ئەستەرنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتى ئۈچۈن كاتتا زىياپەت بەردى؛ ئۇ يەنە ھەرقايسى ئۆلكىلەرگە باج-ئالۋاندىن ئازاد مەزگىل بولسۇن [14] دەپ ئېلان چىقاردى ھەمدە شاھانە بايلىقلىرىدىن سېخىيلىق بىلەن ئىنئاملارنى بەردى.

[13] «ئەستەر» دىگەن كىتابتا ئايلار ئەگەر سان بويىچە ئېلىنغان بولسا، ئىبرانىي كالېندارىدىكى ۋاقىتنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر ئايلار ئىسمى بىلەن ئېلىنغان بولسا، پارس كالېندارىدىكى ۋاقىتنى كۆرسىتىدۇ. ئۇشبۇ ئايەتتىكى ۋاقىت تەخمىنەن مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 478-يىلنىڭ ئون ئىككىنچى ئېيىغا توغرا كېلىدۇ.

[14] ياكى «دەم ئېلىش بولسۇن». ئىبرانىي تىلىدا ««بىر «ئازاد» جاكارلىدى».

مورد‍ىكاينىڭ سۇيىقەستنى پاش قىلىشى

[19] ئىككىنچى قېتىم قىزلار شۇنداق يىغىلغان ۋاقىتتا مورد‍ىكاينىڭ ئوردا
دەرۋازىسىدا ئولتۇرىدىغان ئورنى بار بولغانىدى[(15)] [20] (ئەستەر مورد‍ىكاينىڭ
تاپىلىغىنى بويىچە، ئۆزىنىڭ مىللىتى ۋە تېگى-تەكتىنى يەنىلا باشقىلارغا
ئېيتمىغانىدى؛ چۈنكى ئەستەر مورد‍ىكاينىڭ گېپىنى ئىلگىرى باققان ۋاقىتىدا
ئاڭلىغاندەك ئاڭلايتتى). [21] ئۇ كۈنلەردە، مورد‍ىكاي ئوردا دەرۋازىسىدىكى ئورنىدا
ئولتۇرغان ۋاقىتىدا، پادىشاھنىڭ بىگتان ۋە تەرەش دېگەن ئىككى دەرۋازىۋەن
ھەرەمئاغىسى پادىشاھ ئاھاشۋېروشقا غەزەپلىنىپ، ئۇنىڭغا قول سېلىشنى
قەستلەۋاتقانىدى. [22] بۇ سۇيىقەستنى مورد‍ىكاي سېزىپ قېلىپ، ئۇنى
خانىش ئەستەرگە ئېيتتى؛ ئەستەر بۇ ئىشنى مورد‍ىكاينىڭ نامىدا پادىشاھقا
سۆزلەپ بەردى. [23] بۇ ئىش سۈرۈشتە قىلىنىۋىدى، راست بولۇپ چىقتى ۋە
ئۇ ئىككىسى دارغا ئېسىلدى. بۇ ۋەقە پادىشاھنىڭ كۆز ئالدىدا تارىخ-تەزكىرە
كىتابىدا پۈتۈلدى.

ھاماننىڭ يەھۇدىيلارنىڭ نەسلىنى يوقىتىش سۇيىقەستى

3

[1] بۇ ئىشلاردىن كېيىن پادىشاھ ئاھاشۋېروش ئاگاگىيلاردىن بولغان
ھاممېداتانىڭ ئوغلى ھاماننىڭ مەنسىپىنى ئۆستۈردى؛ پادىشاھ ئۇنىڭ
ئورنىنى ئۆستۈرۈپ، ئۆزى بىلەن بىللە ئىشلەيدىغان بارلىق ئەمىرلەرنىڭكىدىن
يۇقىرى قىلدى. [2] پادىشاھ ئۇنىڭ ھەققىدە ئەمر قىلغاچقا، ئوردا دەرۋازىسىدا
تۇرغان پادىشاھنىڭ بارلىق ئەمەلدارلىرى ھاماننىڭ ئالدىدا تەزىم قىلىپ باش

---

[15] بۇ «يىغىلىش» دېگەننىڭ نېمە ئىكەنلىكى ھازىر ئېنىق ئەمەس. بەزى ئالىملار پادىشاھ ئەستەرنى خانىش دەپ تىكلىگەندىن كېيىن، ئىككىنچى بىر توقالنى ئالماقچى ئىدى، دەپ قارايدۇ. «مورد‍ىكاينىڭ ئوردا دەرۋازىسىدا ئولتۇرىدىغان ئورنى بار ئىدى» دېگەن سۆزلەر مورد‍ىكاينىڭ مەنسەپدار بولۇپ تىكلەنگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى شۇ كۈنلەردە مەلۇم جاينىڭ ئەمەلدارلىرى ياكى ئاقساقاللىرى، شۇنداقلا سوراقچىلار ئىش بېجىرىش ئۈچۈن شەھەر دەرۋازىسىدا ياكى ئوردا دەرۋازىسىدا ئولتۇراتتى.

ئۇراتتى؛ لېكىن موردىكاي بولسا هامانغا نە تەزىم قىلمىدى، نە باش ئۇرمىدى[16].
3 ئوردا دەرۋازىسىدا تۇرغان پادىشاھنىڭ خىزمەتكارلىرى موردىكايدىن: ـ
سىلى نېمىشقا پادىشاھنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق قىلىدىلا؟ ـ دەپ سورايتتى.
4 شۇنداق بولدىكى، ئۇلار ھەر كۈنى نەسىھەت قىلىشقان بولسىمۇ، ئۇ قۇلاق
سالمىغاندىن كېيىن، ئۇلار: ـ قېنى، موردىكاينىڭ قىلغان بۇ ئىشىغا يول
قويۇلامدۇ-يوق، بىر كۆرەيلىچۇ[17]، دەپ بۇنى هامانغا ئېيتتى؛ چۈنكى ئۇ
ئۇلارغا ئۆزىنىڭ يەھۇدىي ئىكەنلىكىنى ئېيتقانىدى. 5 هامان موردىكاينىڭ
ئۆزىگە باش ئۇرۇپ تەزىم قىلمىغانلىقىنى كۆرۈپ قاتتىق غەزەپلەندى. 6 لېكىن
ئۇ «موردىكاينىڭ ئۇستىگە قول سېلىشنى كىچىككىنە بىر ئىش» دەپ
ھېسابلىدى؛ چۈنكى ئۇلار موردىكاينىڭ مىللىتىنى ئۇنىڭغا دەپ قويغانىدى؛
شۇڭا هامان ئاھاشۋېروشنىڭ پۈتكۈل پادىشاھلىقىدىكى يەھۇدىيلارنى، يەنى
موردىكاينىڭ خەلقىنى بىراقلا يوقىتىش يولىنى ئىزدەپ يۈردى.

هاماننىڭ يەھۇدىيلارنىڭ نەسلىنى قۇرۇتۇۋېتىشنى قەستلىشى

7 پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ ئون ئىككىنچى يىلى بىرىنچى ئايدا، يەنى
نىسان ئېيىدا، بىرسى هاماننىڭ ئالدىدا قۇتلۇق ئاي-كۈننى بېكىتىش ئۈچۈن
ھەر كۈن، ھەر ئاي بويىچە «پۇر»، يەنى چەك تاشلىۋىدى، ئون ئىككىنچى

[16] موردىكاينىڭ تەزىم قىلماسلىقى ياكى باش ئۇرماسلىقىنىڭ سەۋەبى بەلكىم تەۋراتتىكى «قان.» 17:25-19دىكى خاتىرە تۈپەيلىدىن بولسا كېرەك. هامان ئامالەك ئىدى، ئامالەكلەر بولسا ئىسرائىلنىڭ كونا رەقىبى ئىدى. هامان ئەسلىدە سامۇئىل پەيغەمبەر ئۆلتۈرگەن ئامالەك بولغان ئاگاگ پادىشاھنىڭ ئەۋلادى بولغاچقا، بەلكىم يەھۇدىي خەلقىگە تېخىمۇ ئۆچ بولۇشى مۇمكىن («مىس.» 8:17-16، «1سام.» 17:15-20، «قان.» 17:25-19نى كۆرۈڭ).
مەلۇم بىر كىشىگە تەزىم قىلىش تەۋراتقا خىلاپ ئىش ئەمەس. تەۋرات دەۋرىدە ئىسرائىللار ئۆز پادىشاھلىرىغا شۇنداق تەزىم قىلاتتى ياكى گاھى ۋاقىتلاردا بىر-بىرىگە تەزىم قىلاتتى. «يار.» 7:23، «1سام.» 8:24، «2سام.» 4:14، «1پاد.» 16:1نى كۆرۈڭ. ئۇ «بۇتپەرەسلىك» ھېسابلانمايتتى.

[17] ئىبرانىي تىلىدا «موردىكاينىڭ ئىشلىرى تۇرالامدۇ-يوق، بىر كۆرەيلىچۇ؟» دېيىلىدۇ. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ـ «قېنى موردىكاي گېپىدە ئاخىرىغىچە چىڭ تۇرالامدىكىن، بىر كۆرەيلىچۇ؟».

ئايغا، يەنى «ئادار ئېيى»غا چىقتى[18]. 8 ھامان پادىشاھ ئاھاشۋېروشقا: ـ پادىشاھلىقلىرىنىڭ ھەرقايسى ئۆلكىلىرىدىكى ئەل-مىللەتلەر ئارىسىدا چېچىلىپ ياشاۋاتقان بىر خەلق بار؛ ئۇلارنىڭ قانۇن-بەلگىلىمىلىرى باشقا خەلقلەرنىڭكىگە ئوخشىمايدۇ، ئۇلار ئالىيلىرىنىڭ قانۇن-بەلگىلىمىلىرىگىمۇ بويسۇنمايدۇ؛ شۇڭا ئۇلارنىڭ ياشىشىغا يول قويۇش ئالىيلىرىغا ھېچ پايدا يەتكۈزمەيدۇ. 9 ئەگەر پادىشاھىمغا لايىق كۆرۈنسە، ئۇلارنى يوقىتىش توغرۇلۇق يارلىق پۈتۈپ چۈشۈرگەيلا؛ مانا مەن ئۆز يېنىمدىن ئون مىڭ تالانت كۈمۈشنى[19] ئالىيلىرىنىڭ خەزىنىلىرىگە سېلىش ئۈچۈن پادىشاھلىقنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرىدىغان خادىملارنىڭ قولىغا تاپشۇرىمەن، دېدى.

10 شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ئۆزىنىڭ بارمىقىدىن ئۈزۈكنى سېيرىپ چىقىرىپ، يەھۇدىيلارنىڭ رەقىبى، ئاگاگىي ھاممېداتانىڭ ئوغلى ھامانغا بېرىپ: 11 ـ شۇ كۈمۈشلەرنى ئۆزۈڭگە ئىنئام قىلدىم[20]، ئۇ خەلقنىمۇ ساڭا تاپشۇردۇم، ئۇلارنى قانداق قىلىشنى خالىساڭ، شۇنداق قىل! ـ دېدى.

پادىشاھنىڭ ھاماننىڭ يەھۇدىيلارنىڭ نەسلىنى قۇرۇتۇشىغا رۇخسەت قىلىشى

12 ئاندىن بىرىنچى ئاينىڭ ئون ئۈچىنچى كۈنى پادىشاھنىڭ مىرزىلىرى چاقىرىلىپ، يارلىق ھاماننىڭ بارلىق تاپىلىغىنى بويىچە پۈتۈلدى؛ ئۇ ھەرقايسى

18 چەكنىڭ ئون ئىككىنچى ئايغا چىقىشى ئىنتايىن ئاجايىب ئىش ئىدى. بىز شۇ ئىش توغرۇلۇق «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە ئازراق توختىلىمىز.

19 بىر «تالانت»نىڭ توپتوغرا قانچىلىك ئىكەنلىكى ھازىر بىزگە نامەلۇم، پارس ئىمپېرىيەسى بويىچە بەلكىم 34-45 كىلوگرام بولۇشى مۇمكىن؛ شۇڭا 10000 تالانت كۈمۈش بەلكىم ئاز دېگەندە 340 تونىنچە بولاتتى؛ بۇ پەۋقۇلئاددە كۆپ پۇل پادىشاھنىڭ يىللىق كىرىمىنىڭ ئۈچتىن ئىككى قىسمىغا باراۋەر بولۇپ، پارا ھېسابلىناتتى؛ شۈبھىسىزكى، مۇشۇ پارا بەلكىم يەھۇدىي خەلقى يوقىتىلسا، ئۇلار تاپشۇرىدىغان باجلارنىڭ ئورنىغا بولسۇن دەپ بېرىلگەن؛ لېكىن ئۇ يەھۇدىيلار تاپشۇرۇشقا تېگىشلىك باجدىن خېلىلا كۆپ ئىدى. ھامان «خەلق»نىڭ يەھۇدىي خەلقى ئىكەنلىكىنى تىلغا ئېلىشقا پېتىنالمىدى؛ چۈنكى بۇرۇنقى پارس ئىمپېراتورلىرى يەھۇدىي خەلقىگە چوڭ ھۆرمەت بىلدۈرۈپ كەلگەنىدى.

20 باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئەمدى بۇ سېنىڭ پۇلۇڭ بولغاندىن كېيىن، قوبۇل قىلغاي».

ئۆلكىلەرگە ئۆز يېزىقىدا، ھەرقايسى ئەل-مىللەتكە ئۆز تىلىدا يازدۇرۇلۇپ،
ھەربىر ئۆلكىلەرنىڭ ۋالىيلىرىغا، ھەربىر ئەل-مىللەتنىڭ ئەمىرلىرىگە
ئەۋەتىلدى؛ يارلىق پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ نامىدا پۈتۈلگەن بولۇپ، ئۇنىڭ
ئۈزۈك مۆھۈرى بىلەن پېچەتلەندى. [13] يارلىق مەكتۇپلىرى چاپارمەنلەرنىڭ قولى
بىلەن پادىشاھلىقنىڭ ھەرقايسى ئۆلكىلىرىگە يەتكۈزۈلدى؛ ئۇنىڭدا بىر كۈن
ئىچىدە — ئون ئىككىنچى ئاينىڭ، يەنى ئادار ئېيىنىڭ ئون ئۈچىنچى كۈنى
قېرى-ياش، بالىلار ۋە ئاياللار دېمەي، بارلىق يەھۇدىيلارنى قويماي قىرىپ،
ئۆلتۈرۈپ، نەسلى قۇرۇتۇۋېتىلسۇن، ئۇلارنىڭ مال-مۈلكى ئولجا قىلىنسۇن،
دېيىلگەنىدى. [14] شۇ يارلىق ھەربىر ئۆلكىدە جاكارلىنىش ئۈچۈن، شۇنداقلا شۇ
كۈنى ھەربىر خەلق شۇنداق قىلىشقا تەييار بولۇپ تۇرۇشى ئۈچۈن، مەكتۇپنىڭ
كۆچۈرمە نۇسخىلىرى ھەربىر ئەل-مىللەتكە ئېلان قىلىنماقچى بولدى. [15]
چاپارمەنلەر پادىشاھنىڭ ئەمرى بويىچە دەرھال يولغا چىقتى؛ يارلىق شۇشان
قەلئەسىنىڭ ئۆزىدىمۇ ئېلان قىلىندى. بۇ چاغدا پادىشاھ ھامان بىلەن شاراب
ئىچىشكە ئولتۇرغانىدى. لېكىن شۇشان شەھىرىدىكىلەر دەككە-دۈككىگە
چۆمۈپ كېتىشتى.

يەھۇدىيلارنىڭ يارلىق تۆپەيلىدىن قايغۇغا چۆمۈشى ۋە روزا تۇتۇشى

4 [1] موردىكاي بولۇۋاتقان ئىشلاردىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن ئېگىنلىرىنى
يىرتىپ، ئۈستىگە بۆز ئارتىپ، ۋە ئۈستى-بېشىغا كۈل چېچىپ،
شەھەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا چىقىپ ناھايىتى قاتتىق ۋە ئەلەملىك پەرياد كۆتۈردى. [2] ئۇ
ئوردا دەرۋازىسى ئالدىغا كېلىپ توختاپ قالدى؛ چۈنكى بۆز يېپىنغان ھەرقانداق
ئادەمنىڭ ئوردا دەرۋازىسىدىن كىرىشىگە رۇخسەت يوق ئىدى. [3] پادىشاھنىڭ
ئەمرى ۋە يارلىقى يەتكۈزۈلگەن ھەرقايسى ئۆلكىلەردە يەھۇدىيلار ئارىسىدا قاتتىق
نالە-پەرياد كۆتۈرۈلدى؛ ئۇلار روزا تۇتۇپ، كۆز يېشى قىلىپ، يىغا-زار قىلدى؛
نۇرغۇن كىشىلەر بۆز يېپىنىپ كۈلدە ئېغىناپ يېتىشتى.

موردىكاينىڭ ئەستەردىن پادىشاھدىن رەھىم تىلىشنى تەلەپ قىلىشى

4 ئەستەرنىڭ خىزمىتىدە بولغان دېدەكلىرى ۋە ھەرەمئاغىلىرى بۇ ئىشنى
ئۇنىڭغا ئېيتىۋىدى، خانىشنىڭ كۆڭلى ئىنتايىن ئېغىر بولدى؛ موردىكاينىڭ بوزنى
تاشلاپ، كىيىۋېلىشىغا كىيىم-كېچەك چىقارتىپ بەردى، لېكىن موردىكاي
قوبۇل قىلمىدى. 5 شۇنىڭ بىلەن ئەستەر ئۆزىنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا پادىشاھ
تەيىنلەپ ئەۋەتكەن ھەرەمئاغىلىرىدىن ھاتاق ئىسىملىك بىرىنى چاقىرىپ، ئۇنى
موردىكاينىڭ قېشىغا بېرىپ، بۇ ئىشنىڭ زادى قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى، نېمە
سەۋەبتىن بولۇۋاتقانلىقىنى تىلىڭ-تىڭلاپ كېلىشكە ئەۋەتتى. 6 شۇنىڭ بىلەن
ھاتاق ئوردا دەرۋازىسى ئالدىدىكى مەيدانغا كېلىپ موردىكاي بىلەن كۆرۈشتى.
7 موردىكاي بېشىغا كەلگەن ھەممە ئىشنى، ھامان يەھۇدىيلارنىڭ نەسلىنى
قۇرۇتۇۋېتىش ئۈچۈن پادىشاھنىڭ خەزىنىلىرىگە تاپشۇرۇشقا ۋەدە قىلغان
كۈمۈشنىڭ سانىنى قالدۇرماي ئېيتىپ بەردى. 8 موردىكاي يەنە ھاتاققا شۇشاندا
جاكارلانغان، يەھۇدىيلارنى يوقىتىش توغرىسىدىكى يارلىقنىڭ كۆچۈرمىسىنى
ئەستەرنىڭ كۆرۈپ بېقىشىغا يەتكۈزۈپ بېرىشكە تاپشۇردى ھەمدە ئۇنىڭغا
ئەستەرگە ئەھۋالنى چۈشەندۈرۈپ، ئوردىغا كىرىپ پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈپ
ئۆز خەلقى ئۈچۈن پادىشاھتىن ئۆتۈنۈپ ئىلتىجا قىلىپ بېقىشقا ئۈندەشنى
تاپىلىدى. 9 ھاتاق قايتىپ كېلىپ موردىكاينىڭ گەپلىرىنى ئەستەرگە يەتكۈزدى.
10 ئەستەر ھاتاققا موردىكايغا ئېيتىدىغان گەپلەرنى تاپشۇرۇپ، ئۇنى موردىكاينىڭ
يېنىغا يەنە ئەۋەتتى: ــ
11 «پادىشاھنىڭ بارلىق خىزمەتكارلىرى ۋە ھەرقايسى ئۆلكە خەلقلىرى، مەيلى
ئەر بولسۇن ئايال بولسۇن، چاقىرتىلماي تۇرۇپ ئىچكى ھويلىغا، پادىشاھنىڭ
ھۇزۇرىغا ئۆز مەيلىچە كىرسە، پادىشاھ ئۇنىڭغا ئىلتىپات كۆرسىتىپ ئالتۇن
ھاسىسىنى تەڭلەپ ئۆلۈمدىن كەچۈرۈم قىلمىسا، ئۇنداقتا ئۇ كىشىگە نىسبەتەن
بېشىغا چۈشىدىغان بىرلا قانۇن-بەلگىلىمە باردۇر: ــ ئۇ ئۆلۈم جازاسىنى تارتىدۇ.
ھازىر مېنىڭ پادىشاھ بىلەن كۆرۈشۈشكە چاقىرتىلمىغىنىمغا ئوتتۇز كۈن بولدى».
12 ئەستەرنىڭ سۆزلىرى موردىكايغا يەتكۈزۈلۈۋىدى، 13 موردىكاي مۇنۇ

گەپلەرنى ئەستەرگە يەتكۈزۈشنى ھاۋالە قىلدى: ــ
«سەن كۆڭلۈڭدە مەن ئوردىدا ياشاۋاتىمەن، شۇڭا بارلىق باشقا يەھۇدىيلاردىن بىخەتەر بولۇپ قۇتۇلىمەن، دەپ خىيال ئەيلىمە. 14 ئەگەر بۇ چاغدا سەن جىم تۇرۇۋالساڭ، يەھۇدىيلارغا باشقا تەرەپتىن مەدەت ۋە نىجات چىقىشى مۇمكىن؛ لېكىن ئۇ چاغدا سەن ئۆز ئاتا جەمەتىڭ بىلەن قوشۇلۇپ يوقىتىلىسەن[21]. كىم بىلسۇن، سېنىڭ خانىشلىق مەرتىۋىسىگە ئېرىشكىنىڭ دەل بۈگۈنكى مۇشۇنداق پەيت ئۈچۈن بولغانمۇ؟».
15 ئەستەر موردىكايغا مۇنداق دەپ جاۋاب قايتۇردى: 16 ــ «سەن بېرىپ، شۇشاندىكى بارلىق يەھۇدىيلارنى يىغقىن؛ مېنىڭ ئۈچۈن روزا تۇتۇپ، ئۈچ كېچە-كۈندۈز ھېچ يېمەڭلار، ھېچ ئىچمەڭلار؛ مەن ھەم دېدەكلىرىممۇ شۇنداق روزا تۇتىمىز. ئاندىن كېيىن مەن قانۇنغا خىلاپلىق قىلىپ پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىمەن، ماڭا ئۆلۈم كەلسە، ئۆلەي!».
17 شۇنىڭ بىلەن موردىكاي ئۇ يەردىن كېتىپ، ئەستەرنىڭ تاپىلىغىنىدەك قىلدى.

ئەستەرنىڭ زىياپەت ئۆتكۈزۈپ پادىشاھ بىلەن ھاماننى مېھمان قىلىشى

5

1 ئۈچىنچى كۈنى ئەستەر شاھانە كىيىملىرىنى كىيىپ، ئوردىنىڭ ئىچكىرىكى ھويلىسىغا كىرىپ، پادىشاھنىڭ ئۆيلىرىنىڭ ئۇدۇلىدا تۇردى؛ پادىشاھ بولسا ئۆز شاھانە ئۆيىدىكى تەختىدە، ئۆيدىن دەرۋازىغا قاراپ ئولتۇراتتى. 2 پادىشاھ خانىش ئەستەرنىڭ ھويلىدا تۇرغىنىنى كۆردى؛ خانىش ئۇنىڭ نەزىرىدە ئىلتىپات تاپقاچ، ئۇ قولىدىكى ئالتۇن ھاسىسىنى ئۇنىڭغا تەڭلىدى. ئەستەر ئالدىغا كېلىپ شاھانە ھاسىنىڭ ئۇچىغا قولىنى تەگكۈزدى.

[21] «سەن ئۆز ئاتا جەمەتىڭ بىلەن قوشۇلۇپ يوقىتىلىسەن» ــ ئەگەر خۇدا يەھۇدىيلارنى باشقا يول بىلەن قۇتقۇزسا، ئەستەرنىڭ ئەھۋالى بەرىبىر ناھايىتى خەتەرلىك بولاتتى. چۈنكى شۇ چاغقىچە ئوردىدىكىلەردىن خېلى كۆپ ئادەملەر ئۇنىڭ موردىكايغا تۇغقان ۋە شۇنداقلا يەھۇدىي مىللىتىدىن ئىكەنلىكىنى بىلگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

3 پادىشاھ ئۇنىڭدىن: ــ ئى خانىشىم ئەستەر، بىرەر ئىشىڭ بارمىدى؟ نېمە
تەلىپىڭ بار؟ ھەتتا پادىشاھلىقىمنىڭ يېرىمىنى تەلەپ قىلساڭمۇ شۇ ساڭا
بېرىلىدۇ، دېدى.
4 ــ ئەگەر ئالىيلىرىغا لايىق كۆرۈنسە، پادىشاھىمنىڭ ھامانىنى ئېلىپ
ئۆزلىرىگە تەييارلىغان زىياپىتىمگە داخىل بولۇپ قەدەم تەشرىپ قىلىشلىرىنى
ئۆتۈنىمەن، ــ دېدى ئەستەر.
ـ 5 پادىشاھ: ــ تېز بېرىپ ھامانىنى قىچقىرىپ كېلىڭلار، ئەستەرنىڭ
دېگىنىدەك قىلىنسۇن، ــ دېدى. شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ھامانىنى ئېلىپ
ئەستەر تەييارلىغان زىياپەتكە باردى. 6 داستىخان ئۈستىدە شاراب
ئىچىلىۋاتقاندا پادىشاھ ئەستەرگە: ــ نېمە تەلىپىڭ بار؟ ئۇ ساڭا بېرىلىدۇ؛
نېمە ئىلتىجايىڭ بار؟ ھەتتا پادىشاھلىقىمنىڭ يېرىمىنى تەلەپ قىلساڭمۇ
شۇنداق قىلىنىدۇ، دېدى.
7 ئەستەر ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ: ــ مېنىڭ تەلىپىم ۋە ئىلتىجايىم
بولسا، ــ 8 مۇبادا مەن ئالىيلىرىنىڭ نەزىرىدە ئىلتىپاتقا ئېرىشكەن بولسام،
شۇنداقلا پادىشاھىمغا مېنىڭ تەلىمنى ئىجابەت قىلىش ھەم ئىلتىجايىمنى
ئورۇنداش مۇۋاپىق كۆرۈنسە، ئالىيلىرىنىڭ ھامانىنى بىرگە ئېلىپ ئەتە سىلەرگە
تەييارلايدىغان زىياپىتىمگە يەنە بىر قېتىم داخىل بولۇشلىرىنى ئۆتۈنىمەن؛ ئەتە
مەن چوقۇم پادىشاھىمنىڭ ئەمرى بويىچە ئىش قىلىمەن، ــ دېدى.

ھاماننىڭ دار تەييارلىشى

9 شۇ كۈنى ھامان كۆڭلىدە يايراپ، خۇشال-خۇرام قايتىپ چىقتى؛
لېكىن موردىكاينىڭ ئوردا دەرۋازىسىدا ئۇنىڭ ئالدىدا نە ئورنىدىن قوپماي نە
مىدىرلىماي ئولتۇرغانلىقىنى كۆرگەندە، كۆڭلى ئۇنىڭغا قاتتىق قەھر-غەزەپكە
تولدى. 10لېكىن ھامان غەزىپىنى بېسىۋېلىپ، ئۆيىگە كەلدى-دە، دوست-
ئاغىنىلىرىنى ۋە خوتۇنى زەرەشنى چاقىرتىپ، 11 ئۆزىنىڭ بايلىقلىرىنىڭ
شان-شەرىپى، پەرزەنتلىرىنىڭ كۆپلۈكى، شۇنداقلا پادىشاھنىڭ ئۆزىنى قانداق
ئۆستۈرۈپ بارلىق ھۆرمەت-ئىززەتكە سازاۋەر قىلغانلىقى، ئۆزىنى قانداق قىلىپ

پادىشاھنىڭ ھەممە ئەمىرلىرى ۋە ئەمەلدارلىرىدىن ئۈستۈن مەرتىۋىگە ئىگە
قىلغانلىقى توغرىسىدا بىر-بىرلەپ سۆزلەپ كەتتى.
12 ھامان يەنە: ــ سىلەرگە دېسەم، خانىش ئەستەر مېنىڭدىن باشقا
مېھمان چىللىماي، پەقەت پادىشاھ بىلەن ئىككىمىزنىلا ئۆزى تەييارلىغان
زىياپەتكە چىللىغانىدى، ئەتىمۇ مېنى پادىشاھ بىلەن بىللە ئۆزى تەييارلەيدىغان
زىياپەتكە چىللىدى. 13 شۇغىنىسى، ئوردا دەرۋازىسىدا ئولتۇرغان ھېلىقى
موردىكاي دېگەن يەھۇدىينى كۆرگىنىمدە، بۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا تولىمۇ
مەنىسىز تۇيۇلىدۇ، دېدى.
14 ئاندىن ئايالى زەرەش ۋە بارلىق دوست-ئاغىنىلىرى ئۇنىڭغا جاۋاب
بېرىپ: ــ ئەللىك گەز ئېگىزلىكتىكى داردىن بىرنى تەييارلاپ، ئەتە ئەتىگەندە
پادىشاھتىن موردىكاينى دارغا ئېسىشنى تەلەپ قىلسىلا بولمىدىمۇ،
شۇنىڭدىن كېيىن خۇشال يايرىغان ھالدا پادىشاھ بىلەن بىللە زىياپەتكە
باردىلا، دېيىشتى. بۇ گەپ ھاماننى خۇش قىلىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇ دار
ياساتتىپ قويدى.

پادىشاھنىڭ موردىكاينىڭ خىزمەت كۆرسەتكەنلىكىنى، لېكىن ئۇنىڭغا ھەق بەرمىگەنلىكىنى بىلىشى

6

1 شۇ كۈنى كېچىسى پادىشاھنىڭ ئۇيقۇسى قېچىپ، تارىخ-
تەزكىرىنامىنى ئەكەلدۈردى ۋە بۇلار ئۇنىڭ ئالدىدا ئوقۇپ بېرىلدى.
2 بىر يەردە: «پادىشاھنىڭ بىگتانا، تەرەش دەيدىغان ئوردا دەرۋازىسىنى
باقىدىغان ئىككى ھەرەمئاغىسى بار ئىدى، ئۇلار پادىشاھ ئاھاشۋېروشقا قول
سېلىشقا قەستلىگەندە، موردىكاي بۇ ئىشنى پاش قىلىپ خەۋەر يەتكۈزگەن،
دەپ پۈتۈلگەنىدى.
3 پادىشاھ: ــ بۇ ئىش ئۈچۈن موردىكايغا قانداق نام-شۆھرەت ۋە ئىززەت-
ئىكرام نائىل قىلىندى؟ ــ دەپ سورىدى.
ــ ئۇ ھېچ نېمىگە ئېرىشمىدى، ــ دەپ جاۋاب بېرىشتى پادىشاھنىڭ
يېنىدىكى خىزمەتتە بولغان غۇلاملىرى.

4 ــ ئوردا ھويلىسىدا كىم بار؟[22] ــ دەپ سورىدى پادىشاھ. بۇ چاغدا
ھامان پادىشاھتىن موردىكايىنى ئۆزى تەييارلاپ قويغان دارغا ئېسىشنى تەلەپ
قىلغىلى كېلىپ، ئوردىنىڭ تاشقىرىقى ھويلىسىغا كىرگەنىدى.
5 ــ مانا، ھامان ھويلىدا تۇرىدۇ، ــ دېيىشتى پادىشاھنىڭ غۇلاملىرى
ئۇنىڭغا.
ــ كىرسۇن، ــ دېدى پادىشاھ . 6 ھامان كىرىۋىدى، پادىشاھ ئۇنىڭدىن:
ــ پادىشاھ ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىشنى ياخشى كۆرگەن كىشىگە نېمە
ئىشلارنى قىلىشى كېرەك؟ ــ دەپ سورىۋىدى، ھامان كۆڭلىدە: «پادىشاھ
ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىشنى ياخشى كۆرگەن كىشى مېنىڭدىن باشقا يەنە
كىم بولاتتى؟» ــ دەپ ئويلىدى-دە 7 پادىشاھقا:
ــ پادىشاھ ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىشنى ياخشى كۆرگەن كىشىگە
8 پادىشاھىم دائىم كىيىدىغان شاھانە كىيىم-كېچەك ۋە دائىم مىنىدىغان
ئارغىماق، يەنى بېشىغا شاھانە تاج-بەلگە تاقالغان ئارغىماق ئېلىپ كېلىنىپ،
9 شاھانە كىيىم بىلەن ئارغىماقنى پادىشاھنىڭ ئەڭ مۆھتەرەم ئەمىرلىرىدىن
بىرىگە تۇتقۇزسۇن، ئۇ كىيىمنى پادىشاھىم ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىشنى
ياخشى كۆرگەن كىشىگە كىيگۈزۈپ ۋە ئۇنى ئارغىماققا مىندۈرۈپ شەھەر
مەيدان-كوچىلىرىنى ئايلاندۇرسۇن ۋە ئۇنىڭ ئالدىدا: «قاراڭلار! پادىشاھ
ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىشنى ياخشى كۆرگەن كىشىگە مۇشۇنداق مۇئامىلە
قىلىنىدۇ!» دەپ جاكارلاپ ماڭسۇن، ــ دېدى.
10 شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ھامانغا: ــ تېز بېرىپ دېگىنىڭدەك شاھانە كىيىم
بىلەن ئارغىماقنى ئەپكەل، ئوردا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرغان ئاۋۇ يەھۇدىي
موردىكايغا دەل سۆزۈڭدەك قىلغىن؛ سېنىڭ دېگەنلىرىڭنىڭ بىرەرسىمۇ كەم
بولۇپ قالمىسۇن! ــ دېدى.
11 شۇنداق قىلىپ ھامان شاھانە كىيىم بىلەن ئارغىماقنى ئەكېلىپ،
ئالدى بىلەن موردىكايغا شاھانە كىيىمنى كىيگۈزدى، ئاندىن ئۇنى ئارغىماققا
مىندۈرۈپ، شەھەر مەيدان-كوچىلىرىنى ئايلاندۇردى ۋە ئۇنىڭ ئالدىدا:
ــ «مانا، پادىشاھ ئىززەت-ھۆرمىتىنى قىلىشنى ياخشى كۆرگەن كىشىگە

22 ياكى «ئوردا ھويلىسىغا كىرگەن ئاشۇ كىشى كىم؟».

مۇشۇنداق مۇئامىلە قىلىنىدۇ!» دەپ جاكارلاپ ماڭدى. [12] مورىدىكاي يەنىلا ئوردا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا قايتىپ باردى(23)؛ هامان بولسا غەم-قايغۇغا پېتىپ، بېشىنى چۈمكىگەن هالدا ئالدىراپ-تېنەپ ئۆز ئۆيىگە قايتىپ كەتتى. [13] هامان خوتۇنى زەرەشكە ۋە بارلىق دوست-ئاغىنىلىرىگە بېشىغا كەلگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئېيتىپ بەردى. ئاندىن ئۇنىڭ دانىشمەنلىرى بىلەن خوتۇنى زەرەش بۇنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا: ــ مورىدىكاينىڭ ئالدىدا يېڭىلىشقا باشلاپتىلا؛ ئۇ ئەگەر يەھۇدىيلارنىڭ نەسلىدىن بولسا، ئۇنى يېڭەلمەيلا، ئەكسىچە سۆزسىز ئۇنىڭ ئالدىدا مەغلۇپ بولىدىلا، دېيىشتى. [14] ئۇلار تېخى هامان بىلەن سۆزلىشىۋاتقان چېغىدا، پادىشاھنىڭ هەرەمئاغىلىرى كېلىپ هاماننى ئەستەر تەييارلىغان زىياپەتكە بېرىشقا ئالدىراتتى.

ئەستەرنىڭ پادىشاھقا هاماننىڭ يامان غەرىزىنى ئېيتىشى

7 [1] شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ بىلەن هامان خانىش ئەستەرنىڭ زىياپىتىگە داخىل بولۇشقا كەلدى(24). [2] پادىشاھ ئىككىنچى قېتىملىق زىياپەت ئۈستىدە شاراب ئىچىلىۋاتقاندا ئەستەردىن: ــ ئى خانىش ئەستەر، نىمە تەلىپىڭ بار؟ ئۇ ساڭا ئىجابەت قىلىنىدۇ. نىمە ئىلتىماسىڭ بار؟ هەتتا پادىشاھلىقىمنىڭ يېرىمىنى ئىلتىماس قىلساڭمۇ شۇنداق قىلىنىدۇ، ــ دېدى. [3] ــ ئەگەر نەزەرلىرىدە ئىلتىپاتقا ئېرىشكەن بولسام، ئى ئالىيلىرى، ۋە پادىشاھىمغا مۇۋاپىق كۆرۈنسە، مېنىڭ ئىلتىماسىم ئۆز جېنىمنى ئايىغايلا، شۇنىڭدەك مېنىڭ تەلىپىم ئۆز خەلقىمنى ساقلىغايلا؛ [4] چۈنكى بىز، يەنى مەن ۋە مېنىڭ خەلقىم بىرگە يوقىتىلىپ، قىرىلىپ، نەسلىمىزدىن قۇرۇتۇلۇشقا سېتىۋېتىلدۇق. ئەگەر بىز قۇل ۋە دېدەكلىككە سېتىۋېتىلگەن بولساق، سۈكۈت قىلغان بولاتتىم؛ لېكىن پادىشاھىمنىڭ تارتىدىغان

---

[23] «ئوردا دەرۋازىسىنىڭ ئالدىغا قايتىپ باردى» دېگەن سۆز بەلكىم ئەمەلدارلىق ۋەزىپىسىنى قايتىدىن باشلىغانلىقىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

[24] ئىبرانىي تىلىدا «ئىچىشكە كەلدى».

زىيىنىمۇ دۈشمەن تۆلەپ بېرەلمەيتتى[25]، ــ دەپ جاۋاپ بەردى ئەستەر.
5 پادىشاھ ئاھاشۋېروش خانىش ئەستەردىن: ــ بۇنداق قىلىشقا پېتىنغان
كىشى كىم ئىكەن؟ ئۇ قەيەردە؟! ــ دەپ سورىدى. ئەستەر جاۋابەن: ــ
6 بۇ دۈشمەن ۋە زەھەرخەندە مانا مۇشۇ رەزىل ھامان! ــ دېۋىدى، ھامان پادىشاھ
بىلەن خانىش ئالدىدا شۇ زاماتىلا دەككە-دۈككىگە چۈشتى.

ھاماننىڭ ئۆزى تەييارلىغان دارغا ئېسىلىشى

7 شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ قەھرى-غەزەپكە كېلىپ زىياپەت-شاراب
ئۈستىدىن تۇردى-دە، چارباغقا چىقىپ كەتتى؛ ھامان بولسا خانىش
ئەستەردىن جېنىنى تىلەشكە قالدى؛ چۈنكى ئۇ پادىشاھنىڭ ئۆزىگە جازا
بەرمەي قويمايدىغان نىيەتكە كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ يەتكەنىدى. 8 پادىشاھ
چارباغدىن زىياپەت-شاراب داستىخىنىغا قايتىپ كەلگىنىدە ھاماننىڭ
ئۆزىنى ئەستەر يۆلەنگەن دىۋانغا تاشلىغىنىچە تۇرغىنىنى كۆردى-دە: ــ
ــ قارا، ئۇنىڭ ئۆردىدا مېنىڭ ئالدىمدىلا خانىشقا زورلۇق قىلغىلىۋاتقىنىنى؟!
ــ دېۋىدى، بۇ سۆز پادىشاھنىڭ ئاغزىدىن چىقىشى بىلەنلا ئادەملەر
ھاماننىڭ باش-كۆزىنى چۈمكەپ قويدى[26]. 9 پادىشاھنىڭ ئالدىدا تۇرۇۋاتقان
ھەرەمئاغىلىرىدىن ھاربونا ئىسىملىك بىرسى: ــ يەنە بىر ئىش بار، مانا،
ھامان ئالىيلىرىنىڭ ھاياتى ئۈچۈن گەپ قىلغان موردىكاينى ئېسىش ئۈچۈن،

[25] باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: ــ «ئەگەر بىز قۇل ۋە دېدەكلىككە سېتىۋېتىلگەن بولساق، مەن سۈكۈت قالاتتىم؛ چۈنكى بىز تارتىدىغان كۈلپەتنىڭ پادىشاھنى ئاۋارە قىلغۇچىلىكى يوق ئىدى».
«دۈشمەن پادىشاھىمىنىڭ تارتىدىغان زىيىنىنىمۇ تۆلەپ بېرەلمەيتتى» دېگەنىنىڭ مەنىسى بەلكىم بىرىنچىدىن، يەھۇدىيلار قۇل-دېدەك قىلىنسا باج تۆلىمەيتتى؛ ئىككىنچىدىن، خۇدا ئىبراھىمغا: «كىم سەن ۋە ئەۋلادلىرىڭنى قارغىغان بولسا مەن ئۇنى قارغايمەن، سەن ۋە ئەۋلادلىرىڭنى كىم بەرىكەتلىگەن بولسا مەن ئۇنى بېرىكەتلەيمەن» دەپ ۋەدە قىلغانىدى («يار.» 12:2-3). كىم يەھۇدىي خەلقىگە زىيانكەشلىك قىلسا، خۇدانىڭ جازاسىنى تارتىدۇ. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزنىمۇ كۆرۈڭ.

[26] «باش-كۆزىنى چۈمكەپ قويدى» ــ بەلكىم ئۆلۈم جازاسىغا مەھكۇم قىلىنغانلار پادىشاھنىڭ يۈزىنى كۆرمىسۇن دەپ شۇنداق قىلغان بولسا كېرەك.

ئەللىك گەز ئېگىزلىكتە ياساتقان دار تەييار تۇرىدۇ، ئۇ دار ھازىر مۇشۇ ھاماننىڭ
ھويلىسىدا، دېۋىدى، پادىشاھ: ــ ھاماننى ئۇنىڭغا ئېسىڭلار! ــ دېدى.
10 شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ھاماننى ئۇ موردىكايغا تەييارلاپ قويغان دارغا ئاستى؛
شۇنىڭ بىلەن پادىشاھنىڭ غەزىپى بېسىلدى.

موردىكاينىڭ يۇقىرى مەرتىۋىگە ئۆستۈرۈلۈشى

8
1 پادىشاھ ئاھاشۋېروش شۇ كۈنى يەھۇدىيلارنىڭ دۈشمىنى ھاماننىڭ
ئۆي-زېمىننى ئىلتىپات قىلىپ خانىش ئەستەرگە بەردى؛ موردىكايمۇ
پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كەلتۈرۈلدى، چۈنكى ئەستەر ئۆزىنىڭ موردىكاي بىلەن
تۇغقان ئىكەنلىكىنى پادىشاھقا دەپ بەرگەنىدى. 2 پادىشاھ ئۆزىنىڭ ھاماندىن
قايتۇرۇۋالغان ئۈزۈكىنى چىقىرىپ موردىكايغا بەردى، ئەستەرمۇ موردىكاينى
ھاماننىڭ ئۆي-جايىنى باشقۇرۇشقا قويدى.

ئەستەرنىڭ پادىشاھدىن ھاماننىڭ سۇيىقەستىنى بىكار قىلىشنى تىلىشى

3 ئەستەر يەنە پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئايىغىغا يىقىلىپ، كۆزىگە
ياش ئالغان ھالدا پادىشاھدىن ئاگاگىيلاردىن بولغان ھامان كەلتۈرۈپ چىققان
بالايىئاپەتنى ھەم ئۇنىڭ يەھۇدىيلارنى يوقىتىش سۇيىقەستىنى بىكار قىلىشنى
يېلىنىپ ئۆتۈندى. 4 پادىشاھ ئالتۇن ھاسىسىنى ئەستەرگە تەڭلىۋىدى،
ئەستەر ئورنىدىن قوپۇپ پادىشاھنىڭ ئالدىدا تۇردى.
5 ــ ئەگەر ئالىيلىرى ماقۇل كۆرسە، ئەگەر مەن پادىشاھنىڭ ئالدىدا
ئىلتىپاتقا ئېرىشكەن بولسام، ئەگەر پادىشاھىم بۇ ئىشنى توغرا دەپ
قارىسا، شۇنىڭدەك مەندىن مەمنۇن بولسا،[27] يارلىق چۈشۈرۈپ
ئاگاگىيلاردىن ھاممەداتانىڭ ئوغلى ھامان يازغان مەكتۇپلارنى، يەنى
پادىشاھمىنىڭ ھەرقايسى ئۆلكىسىدىكى يەھۇدىيلارنى يوقىتىش

27 ئىبرانىي تىلىدا «ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئۇنى مەمنۇن قىلغۇدەك بولسام».

توغرىسىدىكى مەكتۇپلارنى بىكار قىلىدىغان بىر يارلىق يېزىلىشىنى تىلەيمەن. 6 چۈنكى مەن ئۆز خەلقىمگە چۈشىدىغان بۇ بالايىئاپەتكە قانداقمۇ چىداپ قاراپ تۇرالايمەن؟ ئۆز تۇغقانلىرىمنىڭ يوقىتىلىشىغا قانداقمۇ چىداپ قاراپ تۇرالايمەن؟ ــ دېدى ئەستەر پادىشاھقا.

7 پادىشاھ ئاھاشۋېروش خانىش ئەستەر بىلەن يەھۇدىي موردىكايغا: ــ مانا، هامان يەھۇدىيلارغا زىيانكەشلىك قىلماقچى بولغاچقا[28]، مەن ئۇنىڭ ئۆي-زېمىنىنى ئەستەرگە بەردىم ۋە ئۇنىڭ ئۆزىنى ئۇلار دارغا ئاستى. 8 ئەمدى سىلەر ئۆزۈڭلارنىڭ توغرا تاپقىنى بويىچە مېنىڭ نامىمدا يەھۇدىيلار ئۈچۈن بىر يارلىق يېزىپ، مېنىڭ ئۈزۈك مۆھۈرۈمنى بېسىڭلار؛ چۈنكى پادىشاھنىڭ نامىدا يېزىلغان، پادىشاھنىڭ ئۈزۈك مۆھۈرى بېسىلغان يارلىقنى ھېچكىم بىكار قىلالمايدۇ،[29] دېدى.

9 شۇ چاغدا، ئۈچىنچى ئايدا، يەنى سىۋان ئېيىنىڭ يىگىرمە ئۈچىنچى كۈنى، پادىشاھنىڭ مىرزىلىرىنىڭ ھەممىسى چاقىرىپ كېلىندى. ئۇلار موردىكاينىڭ بارلىق بۇيرۇغىنى بويىچە يارلىق يازدى؛ يارلىق يەھۇدالارنىڭ ئىشى توغرۇلۇق ھىندىستاندىن ھەبەشىستانغىچە[30] بىر يۈز يىگىرمە يەتتە ئۆلكىنىڭ ۋالىيلىرىغا، ئۆلكە باشلىقى ۋە بەگلىرىگە يېزىلغان بولۇپ، مەكتۇپلار ھەرقايسى ئۆلكىگە ئۆز يېزىقى بىلەن، ھەرقايسى ئەل-مىللەتلەرگە ئۆز تىلى بىلەن، شۇنداقلا يەھۇدىيلارغا ئۆز يېزىقى بىلەن، ئۆز تىلىدا پۈتۈلگەنىدى. 10 موردىكاي يارلىقنى پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ نامىدا يېزىپ، ئۇنىڭغا پادىشاھنىڭ ئۈزۈك مۆھۈرىنى باستى؛ يارلىق مەكتۇپلىرىنى پادىشاھلىقنىڭ ئاتلىقلىرى بىلەن، يەنى تولپارلارغا، ئات قېچىرلارغا ۋە تۆگىلەرگە[31] مىنگەن چەۋەندازلار ئارقىلىق ھەرقايسى

[28] ئىبرانىي تىلىدا «يەھۇدىيلارغا قولىنى ئۇزارتماقچى بولغاچقا».

[29] پارس ئىمپېرىيەسىدە «پادىشاھنىڭ نامىدا يېزىلغان، پادىشاھنىڭ ئۈزۈك مۆھۈرى بېسىلغان يارلىقنى ھېچكىم بىكار قىلالمايدۇ» ــ دەل شۇ سەۋەبتىن ئەسلىدىكى يارلىقنىڭ ئۆزىنى بىۋاستە بىكار قىلىشقا بولمايتتى. بۇنىڭ ئورنىدا ئۇنىڭ ئاقىۋىتىنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرى كۆرسىتىلگەن ئىككىنچى بىر يارلىق يېزىلىشى كېرەك بولاتتى.

[30] ھەبەشىستان ــ ھازىرقى ئېفىئوپىيە.

[31] ياكى «ئالاھىدە بېقىپ كېلىنىۋاتقان ئاتلارغا...». بۇ ئايەتتىكى ئۇلاغلارنىڭ خىللىرىنىڭ بىرنەچچە خىل تەرجىمىلىرى ئۇچرىشى مۇمكىن.

جايلارغا يوللىدى. [11] يارلىقتا: «پادىشاھ ھەرقايسى شەھەرلەردىكى يەھۇدىيلارنىڭ ئۇيۇشۇپ، ئۆز ھاياتىنى قوغدىشىغا، شۇنداقلا ئۆزلىرىگە دۈشمەنلىك قىلىدىغان ھەر مىللەت ۋە ھەر قايسى ئۆلكىلەردىكى كۈچلەرنى، جۈملىدىن ئۇلارنىڭ بالا-چاقىلىرىنى قويماي يوقىتىشىغا، قىرىشىغا، نەسلىنى قۇرۇتۇشىغا، شۇنداقلا مال-مۈلكىنى ئولجا قىلىشىغا ئىجازەت بېرىلدى؛ [12] بۇ ئىش بىر كۈندە، يەنى ئون ئىككىنچى ئاينىڭ، يەنى ئادار ئېيىنىڭ ئون ئۈچىنچى كۈنى پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ ھەرقايسى ئۆلكىلىرىدە ئىجرا قىلىنسۇن» دەپ پۈتۈلگەنىدى.

[13] يارلىق ھەرقايسى ئۆلكىگە ئەۋەتىلىپ، پەرمان سۈپىتىدە ئېلان قىلىنسۇن، يەھۇدىيلارنىڭ ئەشۇ كۈنى دۈشمەنلىرىدىن ئىنتىقام ئېلىشقا تەييارلىنىپ قويۇشى ئۈچۈن يارلىقنىڭ كۆچۈرۈلمىسى ھەرقايسى ئەل-مىللەتلەرگە ئۇقتۇرۇلسۇن، دەپ بېكىتىلدى. [14] شۇنىڭ بىلەن چەۋەندازلار تولپارلارغا ۋە قېچىرلارغا مىنىپ پادىشاھنىڭ بۇيرۇقى بويىچە جىددىي يولغا ئاتلاندى؛ يارلىق شۇشان قەلئەسىدىمۇ جاكارلاندى.

[15] موردىكاي كۆك ۋە ئاق رەڭلىك شاھانە كىيىم كىيىپ، بېشىغا كاتتا ئالتۇن تاجنى تاقاپ، سۆسۈن رەڭ كەندىر يىپىنچىنى يېپىنىپ، پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىدىن چىقتى؛ شۇشان شەھەردىكى خەلق خۇشاللىققا چۆمۈپ تەنتەنە قىلىشتى. [16] يەھۇدىيلار يورۇقلۇق، شاد-خۇراملىق ۋە ئىززەت-ئىكرامغا مۇيەسسەر بولدى. [17] ھەرقايسى ئۆلكە، ھەرقايسى شەھەرلەردە، پادىشاھنىڭ ئەمر-يارلىقى يېتىپ بارغانلىكى يەرلەردە، يەھۇدىيلار شاد-خۇراملىققا چۆمۈپ، زىياپەت قىلىپ مۇبارەك بىر كۈننى ئۆتكۈزۈشتى؛ نۇرغۇن يەرلىك ئاھالىلەر ئۆزلىرىنى يەھۇدىي دېيىشىۋالدى[32]؛ چۈنكى يەھۇدىيلاردىن قورقۇش ۋەھىمىسى ئۇلارنى بېسىۋالغانىدى.

يەھۇدىيلارنىڭ ئۆز دۈشمەنلىرىنى مەغلۇپ قىلىشى

9

[1] ئون ئىككىنچى ئاي، يەنى ئادار ئېيىنىڭ ئون ئۈچىنچى كۈنى، پادىشاھنىڭ ئەمرى بىلەن يارلىقى ئىجرا قىلىنىشقا ئاز قالغان

[32] ياكى «ئۆزلىرى يەھۇدىي بولۇشتى».

چاغدا، يەنى يەھۇدىيلارنىڭ دۈشمەنلىرى ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن غالىب
كېلىشكە ئۈمىد قىلىپ كۈتكەن كۈنى، ئەكسىچە يەھۇدىيلارنىڭ ئۆز
دۈشمەنلىرىنىڭ ئۈستىدىن غالىب كېلىدىغان كۈنگە ئايلىنىپ كەتتى. [2]
يەھۇدىيلار پادىشاھ ئاھاشۋېروشنىڭ ھەرقايسى ئۆلكىلىرىدىكى ئۆزلىرى
تۇرۇشلۇق شەھەرلەردە ئۇلارغا قەست قىلماقچى بولغانلارغا ھۇجۇم قىلىش
ئۈچۈن يىغىلىشقا باشلىدى؛ ھېچكىم ئۇلارنىڭ ئالدىدا تۇرالمايتتى؛ ئۇلاردىن
بولغان قورقۇنچ ھەربىر ئەل-مىللەتنى باسقانىدى. [3] ھەرقايسى ئۆلكىلەردىكى
بەگلەر، ۋالىيلار، ئۆلكە باشلىقلىرى، شۇنداقلا پادىشاھنىڭ ئىشلىرىنى ئىجرا
قىلغۇچىلارنىڭ ھەممىسى يەھۇدىيلارنى قوللىدى؛ چۈنكى موردىكايدىن بولغان
قورقۇنچ ئۇلارنى باسقانىدى. [4] چۈنكى موردىكاي دېگەن كىشى ئوردىدا ئىنتايىن
نوپۇزلۇق بولۇپ، نام-شۆھرىتى ھەممە ئۆلكىلەرگە تارقالغانىدى؛ ئۇنىڭ ھوقۇقى
بارغانسېرى چوڭىيىپ كېتىۋاتاتتى. [5] شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىيلار ئۆزلىرىنىڭ
ھەممە دۈشمەنلىرىنى قىلىچلاپ، قىرغىن قىلىپ يوقاتتى؛ ئۆزلىرىگە ئۆچ
بولغانلارغا قانداق قىلىشنى خالىسا شۇنداق قىلدى. [6] شۇشان قەلئەسىدىلا
يەھۇدىيلار بەش يۈز ئادەمنى قەتل قىلىپ يوقاتتى. [7] ئۇلار يەنە پارشانداتا،
دالفون، ئاسپاتا، [8] پوراتا، ئادالىيا، ئارىداتا، [9] پارماشتا، ئارىساي، ئارىداي ۋە
ۋايىزاتانى قەتل قىلدى؛ [10] بۇ ئون ئادەم ھاممىداتانىڭ نەۋرىسى، يەھۇدىيلارنىڭ
دۈشمىنى بولغان ھاماننىڭ ئوغلى ئىدى؛ لېكىن ئۇلار ئۇلارنىڭ مال-مۈلكىنى
ئولجا قىلىشقا قول سالمىدى. [11] شۇ كۈنى شۇشان قەلئەسىدە قەتل قىلىنغان
ئادەم سانى پادىشاھقا مەلۇم قىلىندى. [12] پادىشاھ خانىش ئەستەرگە: —
يەھۇدىيلار شۇشان قەلئەسىدە بەش يۈز ئادەمنى قەتل قىلىپ يوقىتىپتۇ،
يەنە ھاماننىڭ ئون ئوغلىنى قەتل قىپتۇ؛ ئۇلار پادىشاھنىڭ باشقا ئۆلكىلىرىدە
نېمە قىلدىكىن؟ ئەمدى نېمە ئىلتىماسىڭ بار؟ ئۇ ساڭا بېرىلىدۇ. يەنە نېمە
تەلىپىڭ بار؟ ئۇمۇ بەجا ئەيلىنىدۇ، — دېدى.
[13] — ئالىيلىرىغا مۇۋاپىق كۆرۈنسە، شۇشاندىكى يەھۇدىيلارنىڭ ئەتىمۇ
بۈگۈنكى يارلىقتا دېيىلگەندەك ئىش قىلىشىغا ھەمدە ھاماننىڭ ئون ئوغلىنىڭ
جەسەتلىرىنى دارغا ئېسىپ قويۇشقا ئىجازەت بەرگەيلا، دېدى ئەستەر.
[14] پادىشاھ شۇنداق قىلىشقا بۇيرۇق چۈشۈردى؛ يارلىق شۇشان قەلئەسىدە

چىقىرىلغاندا، كىشىلەر ھاماننىڭ ئون ئوغلىنى دارغا ئېسىپ قويۇشتى. [15]ئادار ئېيىنىڭ ئون تۆتىنچى كۈنى شۇشاندىكى يەھۇدىيلار يەنە يىغىلىپ ئۈچ يۈز ئادەمنى ئۆلتۈردى؛ لېكىن ئۇلارنىڭ مال-مۈلكىنى ئولجا قىلىشقا قول سالمىدى.
[16] پادىشاھنىڭ ھەرقايسى باشقا ئۆلكىلىرىدىكى قالغان يەھۇدىيلار يىغىلىپ ئۆز جانلىرىنى ساقلاشقا سەپتە تۇرۇپ ئۆزلىرىگە ئۆچ بولغانلاردىن جەمئىي يەتمىش بەش مىڭ ئادەمنى ئۆلتۈردى، ئەمما ئۇلارنىڭ مال-مۈلكىنى ئولجا قىلىشقا قول سالمىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار دۈشمەنلىرىدىن قۇتۇلۇپ ئاراملىققا مۇيەسسەر بولدى. [17] بۇ ئادار ئېيىنىڭ ئون ئۈچىنچى كۈنىدىكى ئىش ئىدى؛ ئون تۆتىنچى كۈنى ئۇلار ئارام ئالدى، شۇ كۈننى زىياپەت بېرىپ شادلىنىدىغان كۈن قىلىپ بېكىتتى.
[18] لېكىن شۇشاندىكى يەھۇدىيلار بولسا ئون ئۈچىنچى، ئون تۆتىنچى كۈنلىرى توپلىشىپ جەڭ قىلدى؛ ئون بەشىنچى كۈنى ئۇلار ئارام ئالدى، شۇ كۈننى زىياپەت بېرىپ شادلىنىدىغان كۈن قىلىپ بېكىتتى. [19] شۇ سەۋەبتىن سەھرادىكى يەھۇدىيلار، يەنى يېزا-قىشلاقلاردا تۇرۇۋاتقان يەھۇدىيلار ئادار ئېيىنىڭ ئون تۆتىنچى كۈننى زىياپەت بېرىپ شادلىنىدىغان مۇبارەك كۈن بېكىتىپ، بىر-بىرىگە سوۋغا-سالام بېرىشىدىغان بولدى.
[20] موردىكاي بۇ ۋەقەلەرنى خاتىرىلەپ ھەمدە ئاھاشۋېروشنىڭ ھەرقايسى ئۆلكىلىرىنىڭ يىراق-يېقىن جايلىرىدا تۇرۇۋاتقان بارلىق يەھۇدىيلارغا مەكتۇپلارنى يوللىدى. [21] شۇنداق قىلىپ ئۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھەريىلى ئادار ئېيىنىڭ ئون تۆت، ئون بەشىنچى كۈننى بايرام قىلىپ ئۆتكۈزۈلسۇن دەپ بېكىتتى؛ [22] ئۇ بۇ ئىككى كۈننى يەھۇدىيلارنىڭ دۈشمەندىن قۇتۇلۇپ ئاراملىققا ئېرىشكەن كۈنى سۈپىتىدە، شۇ ئاينى ئۇلارنىڭ قايغۇ-ھەسرىتى شادلىققا، يىغا-زارلىرى مۇبارەك كۈنگە ئايلانغان ئاي سۈپىتىدە ئەسلەپ، بۇ ئىككى كۈننى زىياپەت قىلىپ شادلىنىدىغان، كۆپچىلىك بىر-بىرىگە سالام-سوۋغا بېرىدىغان، كەمبەغەللەرگە خەير-ئېھسان قىلىدىغان كۈن قىلىشقا بۇيرۇدى. [23] شۇ سەۋەبتىن يەھۇدىيلار دەسلەپ باشلىغان شۇ ھېيتنى داۋاملاشتۇرۇشقا ۋە شۇنىڭدەك موردىكاينىڭ ئۇلارغا يازغانلىرىنىمۇ ئورۇنلايدىغانغا ۋەدە بېرىشتى. [24] چۈنكى ئەسلىدە بارلىق يەھۇدىيلارنىڭ كۈشەندىسى بولغان ئاگاگىي ھاممىداتانىڭ ئوغلى ھامان يەھۇدىيلارنى ھالاك

قىلىشنى قەستلىگەن، شۇنداقلا ئۇلارنى نەسلىدىن قۇرۇتۇپ يوقاتماقچى
بولۇپ «پۇر»، يەنى چەك تاشلىغانىدى. 25 لېكىن بۇ ئىش پادىشاھنىڭ
قۇلىقىغا يەتكەندە[33]، پادىشاھ مەكتۇپلارنى يېزىپ، ھامان قەستلىگەن رەزىل
ئىش، يەنى ئۇنىڭ يەھۇدىيلارنى قەست قىلغان ئىشى ئۇنىڭ ئۆز بېشىغا
يانسۇن، دەپ يارلىق چۈشۈردى؛ ھەم كىشىلەر ئۇنى ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرىنى
دارغا ئاستى.

«پۇرىم» («چەك تاشلاش») بايرىمىنىڭ كېلىپ چىقىش تارىخى

26 شۇڭلاشقا، كىشىلەر «پۇر» (چەك) دېگەن ئىسىم بويىچە بۇ ئىككى
كۈننى «پۇرىم بايرىمى» دەپ ئاتىدى؛ شۇڭا يەھۇدىيلار ئەشۇ خەتتە
پۈتۈلگەنلىرى بويىچە، ھەم كۆرگەن، ھەم باشتىن ئۆتكۈزگەنلىرىگە ئاساسەن،
27 ئۆزلىرى، ئەۋلادلىرى ھەمدە ئۆزلىرى بىلەن بىرلەشكەن بارلىق كىشىلەرنىڭ
پۈتۈلگەن ئەھكامنى تۇتۇپ، بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا ئەشۇ ئىككى كۈننى ھەر يىلى
مەڭگۈ ئۈزۈلدۈرمەي بايرام قىلىشنى قارار قىلدى، 28 شۇنداقلا بۇ ئىككى
كۈن ھەربىر دەۋردە، ھەربىر جەمەت-ئائىلىدە، ھەرقايسى ئۆلكە، ھەرقايسى
شەھەردە خاتىرىلىنىپ تەبرىكلىنىپ تۇرسۇن ۋە «پۇرىم بايرىمى» بولىدىغان
مۇشۇ كۈنلەرنىڭ تەبرىكلىنىشى يەھۇدىي خەلقى ئىچىدە مەڭگۈ ئۈزۈلۈپ
قالمىسۇن، خاتىرىلەش پائالىيەتلىرى ئۇلارنىڭ ئۇرۇق-نەسلى ئارىسىدىنمۇ
يوقاپ كەتمىسۇن، دەپ قارار قىلدى.
29 ئاندىن ئابىخائىلنىڭ قىزى، خانىش ئەستەر ۋە يەھۇدىي موردىكاي
يەھۇدىيلارغا يازغان «پۇرىم بايرىمى» توغرىسىدىكى شۇ ئىككىنچى خەتنى
تولۇق ھوقۇقى بىلەن تەكىتلەپ، يەنە بىر خەتنى يوللىدى. 30 موردىكاي
خاتىرجەملىك ۋە ھەقىقەتنىڭ سۆزلىرىنى يەتكۈزىدىغان مەكتۇپلارنى
ئاھاشۋېروشنىڭ پادىشاھلىقىدىكى بىر يۈز يىگىرمە يەتتە ئۆلكىدىكى بارلىق

[33] ئىبرانىي تىلىدا: «ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەلگەندە» دېيىلىدۇ. شۇڭا بەزى تەرجىمىلەردە: «ئۇ (ئەستەر) پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرگەندە،...» دېيىلىدۇ.

يەھۇدىيلارغا ئەۋەتىپ، [31] شۇ «پۇرىم» كۈنلىرى بەلگىلەنگەن ۋاقىتلىرىدا
ئۆتكۈزۈلسۇن، شۇنىڭدەك يەھۇدىي موردىكاي ۋە خانىش ئەستەرنىڭ
تاپىلىغانلىرى بويىچە، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئۆز-ئۆزىگە ۋە نەسلىگە بېكىتكەنلىرى
بويىچە ئەينى ۋاقىتتىكى تۇتۇلغان روزىلار ۋە كۆتۈرۈلگەن نىدا-پەريادلار
ئەسلەپ خاتىرىلەنسۇن[34]، دەپ تەكىتلىدى. [32] ئەستەرنىڭ يارلىقى «پۇرىم
بايرىمى»دىكى شۇ ئىشلارنى بېكىتىپ بەردى؛ بۇ ئىش تارىخنامىغىمۇ پۈتۈلدى.

موردىكاينىڭ شۆھرىتى ۋە ئۇتۇقى

10
[1] پادىشاھ ئاھاشۋېروش قۇرۇقلۇق ۋە دېڭىز ئاراللىرىدىكى
ئاھالىلەرنىڭ ھەممىسىگە ئالۋان تۆلىگۈزەتتى. [2] ئۇنىڭ نوپۇز-
ھەيۋىتى ۋە قۇدرىتىنى ئايان قىلغان بارلىق قىلغان-ئەتكەنلىرى، شۇنداقلا
موردىكاينىڭ پادىشاھنىڭ ئۈستۈرۈشى بىلەن ئېرىشكەن كاتتا شۆھرىتى
توغرىسىدىكى تەپسىلاتلار مېدىئا ۋە پارس پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-
تەزكىرىلىرىدە پۈتۈلگەن ئەمەسمۇ؟ [3] چۈنكى يەھۇدىي موردىكاينىڭ مەرتىۋىسى
پادىشاھ ئاھاشۋېروشتىن كېيىنلا ئىككىنچى ئورۇندا تۇراتتى؛ ئۇ دائىم ئۆز
خەلق-مىللىتىنىڭ بەختىنى كۆزلەپ، بارلىق نەسلىدىكىلەرگە ئامان-
ئېسەنلىك تىلەك سۆزلىرىنى قىلاتتى، يەھۇدىيلارنىڭ ئارىسىدا زور ئىززەت-
ھۆرمەت تېپىپ، قېرىنداشلىرىنىڭ قەدىرلىشىگە ئېرىشكەنىدى.

[34] «ئەينى ۋاقىتتىكى تۇتۇلغان روزىلار ۋە كۆتۈرۈلگەن نىدا-پەريادلار ئەسلەپ خاتىرىلەنسۇن» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «خەلقلەر خۇددى ئۆزلىرى ۋە ئەۋلادلىرى ئۈچۈن روزا تۇتۇش ۋە قارىلىق تۇتۇش ۋاقتىنى بەلگىلەشنى قارار قىلغاندەك». لېكىن بىزنىڭچە بۇ سۆزلەر چوقۇم ئەستەر ۋە شۇشاندىكى يەھۇدىيلارنىڭ روزا تۇتۇپ پۈتكۈل خەلقى ئۈچۈن كۆتۈرگەن نىدا-پەريادلىرىنى ئەسلەشنى كۆرسىتىدۇ.

قوشۇمچە سۆز

ئەستايىدىل ئوقۇرمەنلەر مەزكۇر كىتابنىڭ ئەڭ قىزىق نۇقتىلىرىنىڭ بىرىنى ئاللىقاچان بايقىغان بولۇشى مۇمكىن – خۇدانىڭ نامى ھەتتا بىر قېتىممۇ تىلغا ئېلىنمىغان! نېمىشقا شۇنداق؟ بۇ كىتاب قانداق بولۇپ تەۋراتنىڭ ئايرىلماس بىر قىسمى دەپ تونۇلغان؟

گەرچە خۇدانىڭ نامى تىلغا ئېلىنمىغان بولسىمۇ، خاتىرىلەنگەن كۆپ ۋەقەلەردە ئۇنىڭ ئارقىدا تۇرۇپ ئىشلەيدىغانلىقى، ھەممە ئىشلارنى باشقۇرىدىغان ئىلتىپاتى ۋە ئۆز خەلقىگە ئاتا قىلغان ھېكمەت-ھېدايىتى ئېنىق ئايان بولىدۇ. قەدىمدە بەزى ئالىملار: «خۇدانىڭ نامى «ئەستەر» كىتابىدا پەيدا بولمىغىنى بىلەن، ئۇنىڭ قولى كۆپ قېتىم كۆرۈنىدۇ!» دەيدۇ. ئوقۇرمەنلەر خۇدانىڭ تۆۋەندىكى ئىش-ۋەقەلەرنىڭ ھەربىرىنى ئۆز خەلقىنى قۇتقۇزۇپ، ھاماننىڭ سۇيىقەستى بىتچىت قىلىشتىكى تەدبىر قىلغانلىقىنى بايقىيالايدۇ. بۇ ئىش-ۋەقەلەردىن بىرى كەم بولغان بولسا ئۇنداق ئاجايىب قۇتۇلۇش بولمايتتى. بۇ ۋەقە ياكى ئامىللاردىن بىرنەچچىسىنى (ۋاقتى-تەرتىپى بويىچە ئەمەس) تۆۋەندە كۆرسىتىمىز: –

(1) خانىش ۋاشتىنىڭ پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىغا كېلىشنى رەت قىلىشى؛

(2) ئەستەرنىڭ خانىشلىققا تاللىنىشى؛

(3) ھاماننىڭ «پۇر» (چەك) تاشلىشىنىڭ نەتىجىسى؛

سەردار ھامان پال سېلىپ، قايسى ئاي، قايسى كۈن يەھۇدىيلارغا زەربە بېرىشكە قۇتلۇق كۈن بولىدۇ، دەپ چەك تاشلايدۇ. بۇ «چەك تاشلاش» نىسان ئېيىدا، يەنى بىرىنچى ئايدا بولغان. بىزنىڭ ھېچ گۇمانىمىز يوقكى، خۇدا چەك تاشلاشنىڭ نەتىجىسىنى كونترول قىلغان، شۇڭا «قۇتلۇق كۈن» بىر يىلدىن كېيىن دېگۈدەك، يەنى ئون ئىككىنچى ئاينىڭ، يەنى «ئادار» ئېيىنىڭ ئون ئۈچىنچى كۈنىگە بېكىتىلگەن (بۇ ئىشتىن كېيىن خۇراپىي كىشىلەر «13»نى شۇم سان دەپ قاراشقا باشلىغان). «يوقىتىش يارلىقى» چىقىرىلغاندىن كېيىن بىر يىلغا يېقىن ۋاقىتتا تۆۋەندىكى ئىشلارغا يېتەرلىك پۇرسەت يارىتىلغان: –

(ئا) يەھۇدىي خەلقىگە دۇئا قىلىشقا؛

(ئە) ئەستەرنىڭ غەيرەتكە كېلىپ، زىياپەت ئۆتكۈزۈپ ئۆز خەلقى ئۈچۈن پادىشاھتىن رەھىم سورىشىغا؛

(ب) يەھۇدىي خەلقىگە ئۆزىنى قوغداش ھوقۇقىنى بەرگەن ئىككىنچى بىر يارلىقنىڭ چىقىرىلىپ، ئىمپېرىيەدىكى بارلىق يەرلەرگە يەتكۈزۈلۈشىگە؛

(پ) شۇنداقلا يەھۇدىي خەلقىنىڭ ئۆزلىرىنى قوغداش ئۈچۈن قوراللىنىشىغا.

(4) موردىكاينىڭ پادىشاھنى ئۆلتۈرۈش قەستىنى پاش قىلىش پۈرستى (بۇ ئىش ھامان تۇغدۇرغان ھېلىقى «يەھۇدىيلارنى يوقىتىش يارلىقى»دىن بەلكىم بىرنەچچە يىل ئىلگىرى بولغان بولۇشى مۇمكىن). پادىشاھنىڭ موردىكاينىڭ بۇ ياخشى ئىشنى خاتىرىلىتىشى؛

(5) پادىشاھنىڭ ئۇيقۇسىز كېچىسى، شۇنداقلا ئۇنىڭ تارىخنامىنى ئاڭلاش تەلىپى؛ «تاسادىپىيلىقتىن» دەل موردىكاينىڭ ياخشى ئىشى خاتىرىلەنگەن ئورام يازمىنىڭ بايقىلىشى. پادىشاھنىڭ شۇ ئۇيقۇسىزلىقى دەل ئەستەر ۋە ئۇنىڭ روزىسىدا ھەمراھ بولغان يەھۇدىي خەلقى ئۇنىڭ پادىشاھ ئالدىغا ئامان-ئېسەن كىرىشىنى تىلەپ ئۈچ كۈن روزا تۇتقان (شۇنداقلا دۇئا-تىلاۋەت قىلغان – 16:4)دىن كېيىن يۈز بېرىدۇ.

(6) موردىكاينىڭ دانالىقى ۋە ئەستەرنىڭ جاسارەتلىكى؛

(7) پادىشاھنىڭ ئەستەرگە بولغان ھۆرمىتى ۋە ئامراقلىقى، شۇنداقلا ئۇنىڭ تەلىپىنى ئىجابەت قىلىشى.

ئەمدى خۇدانىڭ نامى نېمىشقا تىلغا ئېلىنمىغان؟ بۇ كىتاب يېزىلغان ۋاقىتتا، يەنى پارس ئىمپېرىيەسى دەۋرىدە، يەھۇدىيلار ئىمپېرىيەدە سۈرگۈنلۈكتە تارقاق ھالدا ياشىغان مۇساپىرلار بولۇپ، ھالى ئىنتايىن بوش، دۈشمەنلىرىنىڭ زەربىسىگە نىسبەتەن ئاجىز ئورۇندا تۇراتتى. ئۇلارنىڭ ئېتىقادى تۈپەيلىدىن ئۇلار ھەردائىم باشقا ئادەملەر تەرىپىدىن «باشقىچە» دەپ قارىلاتتى. يەھۇدىيلارغا بولغان ئىرقىي ئاداۋەت ئاسانلا قوزغىلاتتى، ۋە ھاماندەك باشقا بىر زۇلۇمخور ھەرقانداق ۋاقىتتا يەنە پەيدا بولاتتى. «خۇدا» ياكى «پەرۋەردىگار»نىڭ پارس ئىمپېراتورلىرىدىن كۈچلۈك بولغانلىقىنى بىۋاستە كۆرسىتىدىغان، شۇنىڭدەك خۇدانىڭ نامىدا مەلۇم پائالىيەتلەرنى ئۆتكۈزۈشنى دەۋەت قىلغان بىر كىتابقا ئىگە بولۇش شۇ دەۋرلەردە

بەزىدە خەتەرلىك ئىش بولۇشى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا مەزكۇر تارىخ خۇدانىڭ ئىنتايىن كۆرۈنەرلىك ئىشلىگەنلىكىنى كۆرسىتىپ، لېكىن ئۇنىڭ نامىنى تىلغا ئالمىغان ھالدا يېزىلغان بولۇشى مۇمكىن.

بۇ تارىخ دەل شۇ يول بىلەن يېزىلغاچقا، پارس ئوقۇرمەنلەر ئۈچۈنمۇ، ئۇلار تىرىك خۇداغا ئىشەنسۇن دېگەن مەقسەت بىلەن يېزىلغان بولۇشىمۇ مۇمكىن (ئەسلىدىكى نۇسخا پارس تىلىدا يېزىلغان بولۇشىمۇ مۇمكىن). ئېتىقاد تۇتقان يەھۇدىي خەلقى مەزكۇر كىتابنى پارس قوشنىلىرىغا بەرسە ياكى ئۇلار ئوقۇسا بولاتتى؛ ئۇنىڭدا خاتىرىلەنگەن ئىش-ۋەقەلەر ھەممە ئادەمگە مەلۇم ئىدى، لېكىن شۇ ۋەقەلەر ئارقىلىق خۇدانىڭ قولى شۇنداق روشەن كۆرۈنىدۇكى، «بۇ خۇدانىڭ قىلغىنى بولمىسا، كىم ئۇنداق ئاجايىب ئىشلارنى قىلالايتتى» دېگەندەك سوئالنى قويغىلى بولاتتى.

بىز يۇقىرىدا خۇدانىڭ نامى تىلغا ئېلىنمىغان، دېدۇق. ئەمەلىيەتتە پەرۋەردىگارنىڭ «ياھۋەھ» دېگەن نامى بەش قېتىم كۆرسىتىلگەن، لېكىن يوشۇرۇن ھالدا ياكى كود بىلەن كۆرسىتىلىدۇ (20:1، 4:5، 13:5، 5:7، 7:7-ئايەتلەردە) — پەرۋەردىگارنىڭ نامى (ئىبرانىي تىلىدا «ياھۋەھ») ئىبرانىي تىلىدا «ي»، «ھ»، «ۋ» ۋە «ھ» دېگەن تۆت ھەرپ بىلەن ئىپادىلىنىدۇ). بۇ «كود»قا قىزىقسىڭىز، تور بېتىمىزدىن تەپسىلاتلىرىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

شۈبھىسىزكى، بۇ ئىشنىڭ ئۆزى يەنە يەھۇدىي ئوقۇرمەنلەرگە شۇ ئىشنى تەكىتلەيدۇكى، گەرچە ئەھۋالىمىز بەك ئېغىر بولسىمۇ، خۇدانىڭ يولىنى تۇتساق، ئۇ ئەھۋالىمىزنىڭ ئالدىدا يوشۇرۇن ئەمما كۈچلۈك ھالدا داۋاملىق بىزگە ئىلتىپات كۆرسىتىش ئۈچۈن ئىشلەيدۇ.

«ئەستەر»نىڭ كىتابىدىن ئالىدىغان ساۋاقلار

بىرنەچچە خۇداسىز نەزەرىيەلەر بويىچە (ماركسىزىممۇ ئۇلارنىڭ ئىچىدە) يالغۇز بىر شەخس تارىخنىڭ ئومۇمىي ۋەزىيىتىنى ھېچ ئۆزگەرتەلمەيدۇ. لېكىن مەزكۇر كىتابتىن ئالىدىغان قىممەتلىك ساۋاقلاردىن ئالاھىدە بىرى شۇكى، يالغۇز بىر شەخسنىڭ جاسارىتى ۋە ئىمان-ئېتىقادى دەرۋەقە تارىخنى ئۆزگەرتەلەيدۇ ھەم گاھى ۋاقىتلاردا ئۇنى دەرۋەقە ئۆزگەرتىدۇ.

بۇ ئەھۋالنى باشقىچە بايان قىلساق – خۇدا ئۆزىگە ئاتالغان بىر شەخسنى پۈتكۈل بىر ئەلنىڭ تارىخىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن ئىشلىتەلەيدۇ؛ ئۇ شۇنداق ئىشلار ئارقىلىق ئۆزىنىڭ شان-شەرىپىنى ئايان قىلىدۇ («1كور.» 1:26-29نى كۆرۈڭ). ئۇ سىزنى ۋە مېنى ئۆز قولىمىز ھېچ تەسىر يەتكۈزەلمەيدىغان، قىيىن ياكى پاجىئەلىك بىر ئەھۋالنى ئۆزگەرتىشكە ئىشلىتەلەيدۇ!

«ئەستەر»دە خاتىرىلەنگەن بۇ تارىخ سۈرگۈنلۈكتە قالدۇرۇلغان، ئىبرىي بىيسىم ئاستىدا، بۇتپەرەس ۋە خۇداسىز بىر مۇھىتتا ياشىغان بىر خەلقنىڭ تارىخىدۇر. خۇددى ئۇلار پارس ئىمپېرىيەسىدە سۈرگۈن بولغاندەك، خۇدانىڭ خەلقى ھازىرمۇ «سۈرگۈنلۈك»تە تۇرماقتا – بىز ئەرشتىكى روھىي يۇرتىمىزدىن يىراقتا تۇرماقتىمىز («ياق.» 1:1، «1پېت.» 1:1، 17:1، 9:2-17نى كۆرۈڭ). بىز ئەستەر ۋە موردىكايدىن شۇ ساۋاقنى ئۆگىنەلەيمىز، يەنى گەرچە بىز «باشقىچە» قارالغىنىمىز بىلەن، خۇداسىز بىر مۇھىتتا تۇرۇپ ئۆزلىرىمىزنى يامانلىقتىن ساقلىغىنىمىز بىلەن يەنىلا ئىپتىقادسىز قوشنىلىرىمىزغا تېگىشلىك ھۆرمەت ۋە كۆيۈمچانلىقنى كۆرسىتىش كېرەكلىكىنى ئۆگىنەلەيمىز. چۈنكى ئۇلار كىم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر بىزگە «ئىنسانداش» بولىدۇ؛ ھەممە ئادەمنى قۇتقۇزۇشنى خالايدىغان خۇدا ئۆزىنىڭ شۇ قۇتقۇزۇش نىيىتىدە بىزنى ئەتراپىمىزدىكى كىشىلەر ئارىسىغا قويغاندۇر.

«ئەستەر» كىتابىنىڭ ئەھمىيىتى

«ئەستەر» دېگەن كىتابنى پۈتۈن مۇقەددەس كىتابتا خاتىرىلەنگەن باشقا تارىخلار بىلەن بىرگە قويساق، «ئەستەر»دە بايان قىلىنغان تارىخ چوڭ بىر تارىخنىڭ ناھايىتى ئەھمىيەتلىك بىر قىسمى ئىكەنلىكى كۆرۈنىدۇ. بىز بۇنى تۆۋەندىكىدەك كۆرەلەيمىز: –

(ئا) خۇدا ئىبراھىمنى چاقىرىپ ئۇنىڭغا: «سەن ئارقىلىق بارلىق ئەل-يۇرتلار بەخت-بەرىكەت تاپىدۇ» دەپ ۋەدە قىلغان («يار.» 1:12-3). كېيىن ئۇنىڭغا شۇ «بەخت-بەرىكەت» ئۆز ئەۋلادلىرى، يەنى يەھۇدىي خەلقى ئارقىلىق بارلىق ئەل-يۇرتلارغا كېلىدىغانلىق ۋەھيي قىلىنغان. كېيىنكى پەيغەمبەرلەر شۇ «بەخت-بەرىكەت»نىڭ يەھۇدىي خەلقىدىن تۇغۇلىدىغان «مەسىھ»نىڭ دۇنياغا

كېلىشى بىلەن بولىدۇ، دەپ كۆرسىتىدۇ؛ چۈنكى «مەسىھ» پۈتۈن دۇنياغا قۇتقۇزغۇچى بولىدۇ.

(ئە) خۇدا ئۆز يەھۇدىي خەلقىگە، سىلەرنى دۇنيانىڭ ئاخىرغىچە قوغداپ، تاشلىمايمەن، دەپ ۋەدە قىلىدۇ. ئۇ يەنە ئۇلارنىڭ گۇناھلىرى ۋە ئىشەنچسىزلىكى ئۈستىدىن غالىب كېلىپ، ئاخىرقى زاماندا ئۇلارنى ئۆزىگە قايتۇرۇپ، يەر يۈزىدە ئۆزىنىڭ مىڭ يىللىق پادىشاھلىقىنى بەرپا قىلغاندا، ئۇلارنى شۇ پادىشاھلىقنىڭ مەركىزى قىلىدىغانلىقىغا ۋەدە قىلغان.

(ب) بۇ ۋەدىلەر تۈپەيلىدىن شەيتاننىڭ خۇداغا قارشىلىق كۆرسىتىشى كۆپ قېتىم يەھۇدىي خەلقىگە زەربە قىلىشلار بىلەن ئىپادىلەنگەن. شۇڭا مەسىھنىڭ دۇنيا كېلىشىدىن ئىلگىرى شەيتاننىڭ ئۇنداق زەربىلىرى ناھايىتى كۆپ بولغان. چۈنكى ئۇ يەھۇدىي خەلقىنى يوقاتقان بولسا، مەسىھنىڭ تۇغۇلۇشىنىڭ ئىمكانىيىتىمۇ يوق بولاتتى؛ خۇدانىڭ مۇددىئا-مەقسەتلىرى مەڭگۈ توسۇلغان بولاتتى. بۇنداق زەربىلەرگە مىسال بولىدىغان مۇنداق ئىشلار بار: - (1) پىرەۋننىڭ ئىبراھىمنىڭ ئايالى ساراھنى ئېلىپ كېتىشى (ساراھ ئىسرائىل خەلقىنىڭ ئانىسى بولغاچقا، ئۇ بولمىغان بولسا ئىسرائىل خەلقىمۇ بولمايتتى - «يار.» 12:10-20، ۋە يەنە 20:1-7نى كۆرۈڭ)؛ (2) پىرەۋننىڭ ئىسرائىللارنىڭ بارلىق ئوغۇل باللىرىنى ئۆلتۈرۈش پىلانى («مىس.» 15:1-22)؛ (3) سۇرىيە ۋە ئەفرائىملارنىڭ داۋۇت جەمەتىنى نەسلىدىن قۇرۇتۇشنى قەستلىشى (مەسىھ داۋۇتنىڭ نەسلىدىن چىقىشى كېرەك ئىدى) («يەش.» 1:7-6)؛ (4) مەزكۇر تارىختىكى ھاماننىڭ قەستلىشى ۋە ئاخىردا: (5) ھېرود پادىشاھ ئەيسا مەسىھنى تۇغۇلغاندىن كېيىن ئۇنى ئۆلتۈرۈش مەقسىتىدە بەيت-لەھەمدە بارلىق ئوغۇل بوۋاقلارنى قىرىشى («مات.» 1:2-18).

(پ) مەسىھنىڭ بۇ دۇنياغا بىرىنچى كېلىشىدىن كېيىنمۇ شەيتاننىڭ يەھۇدىيلارغا بولغان بۇ زەربىلىرى داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە. چۈنكى، ئەگەر شەيتان ئىسرائىلنى يوقىتالايدىغان بولسا، ئۇنداقتا ئۇ خۇدانىڭ ئۇلارنى قوغدايمەن دېگەن ۋەدىسىنى ئۆزۈپ، خۇدانىڭ ئاخىرقى زامانلار توغرىسىدىكى مۇددىئا-مەقسەتلىرىنى، جۈملىدىن ئۆزىنىڭ مەڭگۈلۈك جازالىنىشىنى توختىتالايتتى. تارىخ ئىسپاتلىغانكى، ئۇ شۇنداق قىلالمايدۇ، ئەلۋەتتە!

شۇڭا ھەتتا يېقىنقى تارىختا بىرنەچچە قېتىم مەلۇم زالىملارنىڭ يەھۇدىي خەلقىنى يوقىتىشقا تىرىشىپ-تىرمىشىپ ئىنتىلگەنلىكىنى كۆردۇق — مەسىلەن، «رىم پاپاسى» «سەلىپ يۈرۈشلىرى»دە جەڭ قىلىشقا ئەۋەتكەن ئاتالمىش «خرىستىئانلار»، رۇسىيەلىك «سار نىكولاي»، گىتلېر، ستالىن، ئاياتوللا خومەينى ۋە باشقىلار — لېكىن بۇلار ھەممىسى ئاخىر بېرىپ ھالاكەتكە يۈزلەندى. يەھۇدىي خەلق يەنە تۇردۇ.

خۇدانىڭ ئۆز خەلقىگە ۋەدە قىلغان سۆزلىرى مەڭگۈ مۇقىم تۇردۇ: —

«قۇياشنى كۈندۈزدە نۇر بولسۇن دەپ بەرگەن، ئاي-يۇلتۇزلارنى كېچىدە نۇر بولسۇن دەپ بەلگىلىگەن، دولقۇنلىرىنى شارقىرىتىپ دېڭىزنى قوزغايدىغان پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ (ساماۋى قوشۇنلارنىڭ سەردارى بولغان پەرۋەردىگار ئۇنىڭ نامىدۇر): —

— مۇشۇ بەلگىلىگەنلىرىم مېنىڭ ئالدىمدىن يوقاپ كەتسە، — دەيدۇ پەرۋەردىگار، — ئەمدى ئىسرائىلنىڭ ئەۋلادلىرىمۇ مېنىڭ ئالدىمدىن بىر ئەل بولۇشتىن مەڭگۈگە قېلىشى مۇمكىن. پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ:

— يۇقىرىدا ئاسمانلار مۆلچەرلەنسە، تۆۋەندە يەر ئۇللىرى تەكشۈرۈلۈپ بىلىنسە، ئەمدى مەن ئىسرائىلنىڭ بارلىق ئەۋلادلىرىنىڭ قىلغان ھەممە قىلمىشلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلاردىن ۋاز كېچىپ تاشلىغۇچى بولىمەن، — دەيدۇ پەرۋەردىگار» («يەر.» 31:35-37).